

Hrvatski jezik i književnost u hrvatskim gimnazijama na prostoru srednje Bosne

Tomas, Natalija

Master's thesis / Diplomski rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:131:613233>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-06-26**

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
University of Zagreb
Faculty of Humanities
and Social Sciences

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences](#)

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Odsjek za kroatistiku

Katedra za metodiku nastave hrvatskog jezika i književnosti

**HRVATSKI JEZIK I KNJIŽEVNOST U HRVATSKIM GIMNAZIJAMA
NA PROSTORU SREDNJE BOSNE**

DIPLOMSKI RAD

8 ECTS-a

Natalija Tomas

Zagreb, travanj 2019.

Mentor:

Izv. prof. dr. sc. Dean Slavić

SADRŽAJ:

1. UVOD	2
2. DEFINICIJA NASTAVNOGA PREDMETA I ZAKONSKE ODREDNICE.....	3
2.1. Hrvatski jezik kao nastavni predmet	3
2.2. Nastavni plan i program	4
2.3. O hrvatskomu jeziku u Bosni i Hercegovini	6
2.4. Nastava na hrvatskomu jeziku u Bosni i Hercegovini.....	7
3. NASTAVNI PLANOVI I PROGRAMI U BOSNI I HERCEGOVINI.....	9
3.1. Državni nastavni plan i program	9
3.2. Državni nastavni plan i program iz 1996.....	10
3.3. Nastavni plan i program Katoličkog školskog centra.....	11
3.4. Usporedba nastavnih planova i programa	11
4. ISTRAŽIVANJE U HRVATSKIM GIMNAZIJAMA.....	14
4.1. Cilj, problemi i hipoteze istraživanja.....	14
4.2. Metodologija istraživanja	15
4.3. Opis uzorka.....	16
4.4. Rezultati istraživanja	17
5. RASPRAVA	65
6. ZAKLJUČAK	68
7. LITERATURA	69
8. SAŽETAK	71
9. KLJUČNE RIJEČI:.....	71
10. SUMMARY	71
11. KEY WORDS:	72
12. PRILOZI.....	72

1. UVOD

„Zatreš li narodni jezik, zatro si narod.“

(Fran Kurelac)

Svaki narod ima pravo na vlastiti jezik i samim time ima pravo na obrazovanje na vlastitom jeziku. Kao Hrvatica, koja je odrasla i obrazovala se u gimnaziji na prostoru Srednje Bosne, uvidjela sam potrebu da otkrijem i pišem o tome na koji se način izvodi nastava Hrvatskoga jezika u Srednjoj Bosni. Htjela sam istražiti prema kojim nastavnim planovima i programima rade gimnazije, koji se udžbenici koriste, jesu li sve te stavke zakonski regulirane te koji su stavovi učenika prema nastavi njihova materinskoga jezika.

U sklopu svog diplomskog rada odlučila sam napraviti istraživanje: otići u gimnazije koje izvode nastavu na hrvatskom jeziku i izvode nastavu iz predmeta Hrvatski jezik, provjeriti koji se nastavni planovi i programi rabe, vidjeti u kolikoj mjeri sama država skrbi o izvođenju nastave i koliko su u praksi ostvarena prava koja su zapisana na papiru, razgovarati s nastavnicima i učenicima te zapravo stvoriti realnu sliku o nastavi hrvatskog jezika na prostoru Srednje Bosne. Zanimalo me i koliko su učenici zainteresirani za nastavni predmet, koliku mu važnost pridaju, što im se sviđa i što bi promijenili da mogu, kako u gradivu tako i u samoj izvedbi nastave. Diplomski rad podijeljen je u tri dijela. Prvi dio odnosi se na definiciju nastavnoga predmeta te na zakonske odredbe o hrvatskom jeziku u Bosni i Hercegovini. Drugi dio posvećen je nastavnim planovima i programima u BiH te njihovu međusobnu usporedbu. I treći dio odnosi se na anketno istraživanje učenika te donosi raspravu o rezultatima.

Hrvatski jezik ne postoji samo u Republici Hrvatskoj, nego i diljem svijeta. Postoji tamo gdje su Hrvati i gdje se čuje hrvatski jezik. Hrvatski jezik u Bosni i Hercegovini je vrlo važna sastavnica nacionalnog identiteta koju treba očuvati, a jedan od načina je obrazovanje na hrvatskom jeziku.

2. DEFINICIJA NASTAVNOGA PREDMETA I ZAKONSKE ODREDNICE

2.1. Hrvatski jezik kao nastavni predmet

Prvo pitanje koje nam se nameće kada razmišljamo o nastavi, učenju i poučavanju hrvatskoga jezika je: „Kako poučavati učenike osnovnih i srednjih škola o hrvatskom jeziku?“ Nastava hrvatskoga jezika zahtijeva prethodna istraživanja i prosudbe same građe i ispravnih načina poučavanja. Prije svega, moramo znati što je to nastavni predmet i kako se on ostvaruje. Kako bismo poučavali učenike, moramo definirati predmet, gradivo, nastavne cjeline te odrediti ciljeve, drugim riječima, postaviti pitanje: „Što ćemo poučavati učenike i na koje načine?“ U organizaciji odgojno-obrazovnog procesa, temeljni je organizacijski oblik nastavni predmet, koji se ostvaruje u nastavnom satu (Rosandić 1986: 57). Didaktičke i metodičke definicije određuju nastavni predmet kao: a) didaktički prerađenu znanost, b) samostalno komponiranu cjelinu koja je usklađena s općim odgojnim ciljem i s posebnim odgojnim i obrazovnim ciljevima predmeta, c) sustav znanja, sposobnosti i navika (isto: 57). To znači da u nastavnom predmetu moramo imati gradivo koje ima i odgojni i obrazovni cilj i koje je prilagođeno učenikovim sposobnostima i navikama. Sve navedeno se ostvaruje izborom sadržaja, prestrukturiranjem toga sadržaja i povezivanjem sadržaja različitih znanstvenih disciplina (isto: 57). Svaki nastavni predmet ima svoj sadržaj, ciljeve i zadatke i svoje pedagoško-metodičke posebnosti koje se iskazuju u nastavnim planovima i programima (isto: 57). Druga definicija nastavnog predmeta je da je nastavni predmet strukturirani oblik nastavnog programa i temeljni kriterij organizacije programskog sadržaja (Bežen 2008: 254). Svaki nastavni predmet ima svoj program koji je sastavni dio ukupnog školskog programa. Nastavni predmet ne može postojati bez programa, niti postoji neki nastavni program koji nije uobličen u nastavni predmet (isto: 254). Pri poučavanju nastavnog predmeta izrazito je važan i naziv predmeta, jer je naziv predmeta zapravo i naziv programa s obzirom na to da izražava bit njegova sadržaja (isto: 254). Nastavni predmet kao čin postojanja nastavnog programa ima nekoliko izvedbenih oblika: redovitu nastavu, dodatnu nastavu, dopunsku nastavu, izvannastavne aktivnosti i nastavu po prilagođenom programu (isto: 254). U ovom istraživanju naglasak je stavljen na redovitu nastavu. Nastavni predmet, nastavni sat i nastavni plan i program, uz nastavnike i učenike čine cjelinu koja se naziva nastavom. Nastava je organizirano poučavanje u školi, izlaganje gradiva u školskoj ustanovi (Težak 1996: 9). Sama nastava hrvatskoga jezika na općoj naobrazbenoj razini mora imati svrhu, cilj, zadaću i

zadatak. Svrhu ostvarujemo (ili ne ostvarujemo) tek na kraju osnovnoga ili srednjega obrazovanja kako u cjelokupnosti školskoga programa tako i u pojedinim predmetima. (Težak 1996: 21) U ovom slučaju, radi se o svrsi nastavnoga predmeta hrvatskoga jezika i odnosi se na postizanje ili domete kojima teži učitelj (isto: 21). Ciljevi se postavljaju za svaki predmet u pojedinim razredima i vrstama nastave, primjerice: ciljevi nastave hrvatskoga jezika u prvom razredu srednje škole. Zadaće raslojavaju te iste ciljeve na ostvarenja dosežna u tijeku jedne nastavne jedinice. One mogu biti, primjerice: odgojne, obrazovne, komunikacijske, psihofunkcijske, itd. (isto: 21). Primjer jedne zadaće je upoznavanje vokativa u petom razredu. Zadaci se utvrđuju za svaki nastavni korak u nastavnom procesu (isto: 21). Do sad navedeno izgledalo bi u jednom primjeru ovako: ako je zadaća nastavnog sata morfem, zadaci će se raslojiti u tri skupine: zadaci ponavljanja, spoznavanja i provjere i vježbanja. (isto: 21). Svrhu, cilj i zadaće pronalazimo u nastavnom planu i programu. Za ovo istraživanje provjeravat će se i sadrži li svaki nastavni program svrhu, cilj i zadaće. Hrvatski je jezik po svojim funkcijama izrazito odgojni predmet jer se na njemu izgrađuju i u njemu pohranjuju sve kulturne nacionalne vrijednosti koje ne mogu biti bez odraza na volontativni i emocionalni angažman svih koji se njime služe (isto: 22 i 23). Kako u Republici Hrvatskoj, tako i u Bosni i Hercegovini, hrvatski je jezik imao i ima vrlo važnu ulogu u očuvanju nacionalnog identiteta i nacionalne kulture Hrvata u Bosni i Hercegovini, stoga je od presudne važnosti način na koji učenici u BiH uče, usvajaju i govore hrvatski jezik.

2.2. Nastavni plan i program

Kako bi se nastavni planovi i programi mogli analizirati i međusobno uspoređivati, moramo znati što je to nastavni plan i program i koje su njegove sastavnice. U organiziranom se odgojno-obrazovnom procesu svaki metodički čin izvodi na temelju odgojno-obrazovnoga programa. Program je zapravo zahtjev vlasnika učilišta, odnosno narudžba naručitelja, kojom se od nekog učilišta traži pouka polaznika u stjecanju određenih znanja i kompetencija, a da bi se zadovoljile neke općedruštvene ili uže obrazovne potrebe (Bežen 2008: 249). Tako država, koja je u svim zemljama odgovorna za školski sustav te je u nekom obliku i vlasnik najvećeg broja škola, preko svojih stručnjaka i mehanizama odlučivanja određuje programe za pojedine vrste škola ugrađujući u njih one sadržaje za koje drži da ih polaznici trebaju naučiti radi uspješnog vlastitog života i razvoja neke djelatnosti i šire zajednice (isto: 249). U skladu s tim, pretpostavka je da i u Bosni i Hercegovini, država vodi brigu o nastavnim planovima i

programima. Odgojno-obrazovni program je konkretizacija odgojno-obrazovnih ciljeva određenog društva i škole, izražena u obliku programskih sadržaja koji su u formalnom školskom sustavu raspoređeni ne samo prema ishodnim ciljevima, nego i prema dobi učenika (isto: 249). Taj program je uvijek pisani dokument koji izrađuju stručnjaci, a proglašava ga mjerodavna ustanova ili mjerodavno tijelo. Školski program se u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini naziva nastavni plan i program i u užem smislu odnosi se na program pojedinog predmeta u okviru školskog plana i programa (isto: 249). Postoji više vrsta i razina nastavnog programa, no za ovo istraživanje i za potrebe ovog rada govorit će se samo o programu nastavnog predmeta, odnosno o programu koji se odnosi na nastavni predmet koji sačinjava nastavni program cijele škole, u ovom slučaju hrvatski jezik. Program nastavnog predmeta u tradicionalnoj se didaktičkoj teoriji programa sastoji od sljedećih jedinica: predmetno područje, nastavna cjelina, nastavna tema, nastavna jedinica, ključni pojmovi i obrazovna postignuća (isto: 253). Predmetno područje je dio nastavnog predmeta koji predstavlja užu cjelinu koja se obično temelji i na posebnoj matičnoj znanosti. U predmetu Hrvatski jezik u općim gimnazijama postoje tri nastavna područja: književnost, jezik i jezično izražavanje. Nastavna tema ima slična obilježja kao i nastavna cjelina, ali je opsegom manja, primjerice: pjesnička slika ili roman u književnosti. Nastavna jedinica je metodička procesna cjelina u kojoj se obrazovni, odgojni ili funkcionalni zadaci ostvaruju po zakonitostima učenja, odnosno odgojno-obrazovnog procesa. U toj se cjelini polazi od motivacije, odnosno uvoda, a završava ostvarivanjem cilja, odnosno spoznajom novog pojma, na primjer: prezent u jeziku. Ključni pojmovi su pojmovi koji ulaze u nastavnu temu, a koje učenici trebaju obvezno naučiti. U jednoj temi može biti jedan ili više ključnih pojmova. Obrazovna postignuća sadrže funkcionalno objašnjenje obrazovnih sadržaja koje učenici trebaju uočiti usvajajući pojedine ključne pojmove (isto: 253). Cilj je istražiti sadrže li nastavni planovi i programi sve sastavnice koje bi trebali sadržavati.

2.3. O hrvatskomu jeziku u Bosni i Hercegovini

Bosna i Hercegovina je složena multinacionalna i multikulturalna društvena i državna zajednica. U njoj žive međusobno izmiješani Hrvati, Srbi i Bošnjaci. Na tom teritoriju, hrvatski jezik je, uz bošnjački i srpski, jedan od triju službenih jezika. Nacionalno razdvajanje standardnog jezika u Bosni i Hercegovini u isto je vrijeme i posljedica i jedan od faktora općeg nacionalnog podvajanja (teritorijalnog, političkog i kulturnog), s posljedicama koje su vidljive u svim područjima društvenog života, pa tako i u obrazovanju (Šipka, 2001: 20). Procjenjuje se da oko 17% stanovnika Bosne i Hercegovine koristi hrvatski jezik kao materinski. Tijekom godine 1990. dogodile su se bitne društveno-političke promjene u Bosni i Hercegovini: na prvim višestranačkim izborima pobijedile su nacionalne stranke i preuzele vlast. Narodi Bosne i Hercegovine ne žive više jedni s drugima, nego jedni kraj drugih, kao posebni entiteti u svakom pogledu te se takvo stanje moralo odraziti i na jezičnu politiku, koja uvijek slijedi društveno-političke odnose (isto: 40). Za vrijeme ratnog stanja, u Republici Bosni i Hercegovini, posebno u području obrazovanja, sve više je prevladavao naziv *bosanski jezik*. U nastavnim planovima za osnovnu školu i gimnaziju (na područjima gdje je Armija BiH imala prevlast) materinski jezik imenuje se kao *bosanski*, dok se u programima za srednje stručne škole uvodi trojni naziv: *bosanski, srpski, hrvatski*. Svi udžbenici nosili su naziv *Bosanski jezik* (isto: 40). Takva praksa trajala je sve do formiranja Federacije Bosne i Hercegovine i donošenja Ustava. Status hrvatskoga jezika kao službenoga jezika određen je člankom 7. Ustava Federacije Bosne i Hercegovine koji je donesen na sjednici Ustavotvornog sabora Federacije Bosne i Hercegovine 21. srpnja 1994. godine (Službene novine Federacije BiH broj 1/94 od 21.07.1994). Članak 7 glasi ovako:

„(1) Službeni jezici Federacije su bosanski jezik i hrvatski jezik. Službeno pismo je latinica.

(2) Ostali jezici mogu se koristiti kao sredstva komunikacije i nastave.

(3) Dodatni jezici mogu se odrediti kao službeni većinom glasova svakog doma Parlamenta Federacije, uključujući većinu glasova bošnjačkih delegata i većinu glasova hrvatskih delegata u Domu naroda.“

Zatim su uslijedile odredbe i u kantonalnim ustanovama Bosne i Hercegovine. Od deset kantona, devet ih ima te odredbe, a jedino Ustav Kantona Sarajevo nije regulirao taj članak, odnosno nema odredbi o službenoj upotrebi jezika (Šipka: 274). Rezultat dugotrajnog procesa

bio je izdvajanje triju posebnih nacionalnih jezika: hrvatski, srpski i bosanski (bošnjački). U posljednjih nekoliko godina aktivan je i problem integracije školstva i školskih programa u Bosni i Hercegovini te se postavljaju pitanja kako nacionalno školstvo stvarno funkcionira uz postojanje različitih i oprečnih vrijednosnih kriterija koji se primjenjuju u nacionalnoj skupini predmeta (nacionalni jezik, književnost, povijest) (isto: 49). U rezultatima istraživanja, odgovorit će se na pitanje nacionalnog sastava hrvatskih gimnazija s obzirom na izvedbu nastave u mješovitim razredima.

2.4. Nastava na hrvatskomu jeziku u Bosni i Hercegovini

Izvedba nastave u Bosni i Hercegovini određeno je *Okvirnim zakonom o osnovnom i srednjem obrazovanju*, koji je usvojen 01. srpnja 2003. godine na sjednici Predstavničkog doma i Doma naroda. Član 7. definira na kojim će se jezicima izvoditi nastava i glasi ovako:

„Jezici konstitutivnih naroda Bosne i Hercegovine upotrebljavat će se u svim školama, u skladu sa Ustavom Bosne i Hercegovine. Svi učenici će u školama izučavati pisma koja su u službenoj upotrebi u Bosni i Hercegovini.“

„Osnovne i srednje škole, sukladno odredbama ovoga Zakona; pravilima-statutom škole će odrediti službeni jezik i pismo konstitutivnog naroda i škole- na kojem će se održavati nastavni proces odnosno koji će nastavni plan i program biti u uporabi: Osnivači javnih osnovnih i srednjih škola u BiH obvezni su osigurati osnivanje javnih osnovnih i srednjih škola , na svakom od jezika konstitutivnih naroda ako postoji opravdani interes ili zahtjev roditelja, bilo kojeg od konstitutivnih naroda na određenom području sukladno pedagoškim mjerilima.“

Na osnovi Okvirnog zakona, pojedine županije/kantoni su donijele svoje zakone o osnovnom i srednjem odgoju i obrazovanju u članku 7. Okvirnog zakona. Ovom odredbom zajamčeno je pravo govorenja, pisanja i obrazovanja na hrvatskome jeziku. Za potrebe ovog rada, istraženi su zakoni Zeničko-dobojske županije/kantona i Županije/Kantona Središnje Bosne. Županija Središnja Bosna donijela je odluku o proglašenju zakona o srednjem školstvu, 24. kolovoza 2001. godine (Službene novine Županije Središnja Bosna Srednjobosanskog kantona, broj 11), u članku 7. koji glasi ovako:

„Nastava u srednjoj školi odvijat će se na jednom od jezika konstitutivnih naroda, prema pravu izbora djetetova roditelja, po prihvaćenim najvišim europskim i međunarodnim standardima. Osnivač je dužan pod jednakim uvjetima osigurati korištenje školskog prostora svim učenicima, bez obzira koji nastavni plan i program pohađaju i na kojem se jeziku nastava izvodi.“

Zeničko-dobojski kanton/županija donijela je Zakon o srednjoj školi na sjednici održanoj 07. kolovoza 2017. (Službene novine Zeničko-dobojskog kantona, broj 9) u članku 11. koji glasi ovako:

„Nastava u srednjoj školi se izvodi na jezicima konstitutivnih naroda Bosne i Hercegovine u skladu sa Ustavom Bosne i Hercegovine, koji se imenuju jednim od tri naziva: bosanski, hrvatski i srpski, uz ravnopravnu upotrebu oba pisma (latinice i ćirilice).“

Drugim riječima, Ustavom Bosne i Hercegovine i Zakonima o srednjem obrazovanju, svakom učeniku na prostoru Bosne i Hercegovine, odnosno na prostoru Srednje Bosne¹ zajamčeno je pravo obrazovanja na njegovom materinskom jeziku, u ovom slučaju hrvatskom jeziku. Ipak, važno je napomenuti da u Kantonu Sarajevo nema jednog članka koji govori o pitanju jezika. Ustavi Unsko-sanske županije, Zeničko-dobojske, Bosansko-podrinjske, županija Goražde i kanton Sarajevo uopće nemaju prijevoda na hrvatski jezik, iako u tim županijama ima Hrvata (Musa, 2001: 49). To je dalo ishod da u općinama s bošnjačkom (muslimanskom većinom), Hrvati ne mogu učiti na hrvatskom jeziku (isto: 50), što se pokazuje točnim s obzirom na to da učenici idu u najbližu školsku ustanovu koja izvodi nastavu na hrvatskome jeziku (primjerice učenici koji su po nacionalnosti Hrvati u Zavidovićima, pokraj Žepča, na nastavu idu u Žepče). U vezi s tim na okruglome stolu 1999. godine u Mostaru, prof. dr. Marko Samardžija piše: „Poznavanje standardnog jezika stječe se svjesnim i, poželjno je, sustavnim učenjem. A takvo je učenje moguće samo u školi. Iznimnu važnost za učenje jezika ima školstvo na hrvatskom“ (Osvit, 1999: broj 2-3). Materinski je jezik glavni nastavni predmet, ima primarno mjesto u svakome nastavnom planu, i to kako po broju nastavnih sati tako i po odgojnoobrazovnim ciljevima (Bevanda 2001: 104). Stoga, svaki učenik ima pravo učenja materinskoga jezika i zaslužuje da mu se zakonski to i omogući.

¹ Pojam *Srednja Bosna* teritorijalno se odnosi na Zeničko-dobojsku županiju i županiju Srednja Bosna.

3. NASTAVNI PLANOVI I PROGRAMI U BOSNI I HERCEGOVINI

Na području srednje Bosne, unutar Bosne i Hercegovine, djeluju dva školska sustava. Prvi je državni, koji je u nadležnosti određene županije, odnosno kantona. Drugi sustav se odnosi na Katolički školski centar, ustanove koje djeluju pod nazivom Sustav katoličkih škola za Europu, a nalaze se u nadležnosti Vrhbosanske nadbiskupije. Oba sustava školi održavaju nastavu na nastavnom planu i programu na hrvatskom jeziku i izvode nastavni predmet Hrvatski jezik. Pri tome, mora se naglasiti kako se prethodna rečenica odnosi samo na škole koje izvode nastavu na hrvatskom jeziku, isključivši državne škole koje nastavu izvode na bošnjačkom/bosanskom jeziku i nemaju nastavni predmet Hrvatski jezik. Sukladno tomu, učenici mogu odabrati koju školu žele pohađati. Prostor srednje Bosne uključuje gradove: Žepče, Vitez, Jajce, Zenicu, Usoru, Kiseljak, Travnik, Novi Travnik i Busovaču, s posebnim naglaskom da škole u Novom Travniku i Busovači nisu uključene u istraživanje. Te su škole odbile sudjelovanje u istraživanju, ne navodeći razloge. S obzirom na to da dva sustava školi imaju i dvije različite nadležnosti, istraživanje je pokazalo da se nastava izvodi prema čak trima različitim nastavnim planovima i programima. Škole koje nastavu izvode prema državnom nastavnom planu i programu : Srednja škola „Vitez“ u Vitezu, Srednja škola „Nikola Šop“ u Jajcu i Srednja škola „Ivan Goran Kovačić“ u Kiseljaku. Mješovita² srednja škola „Stjepan Radić“ u Usori nastavu izvodi također prema državnom nastavnom planu i programu, ali prema onomu koji je donijelo Ministarstvo obrazovanja, znanosti, kulture i športa Kantona Središnja Bosna 1994. Godine 1994. Škole koje su dio Sustava katoličkih škola za Europu i nastavu izvode prema drugom nastavnom planu i programu: Katolički školski centar „Don Bosco“ u Žepču, Katolički školski centar „Sveti Pavao“ u Zenici i Katolički školski centar „Petar Barbarić“ u Travniku.

3.1. Državni nastavni plan i program

Nastavni plan i program na hrvatskom jeziku za gimnazije u Bosni i Hercegovini za županiju Središnja Bosna donijelo je Ministarstvo obrazovanja, znanosti, kulture i športa Kantona Središnja Bosna dana 16. rujna 2013. godine prema članku 23. stavka 2. i članku 26. stavka 1.

² Pojam *Mješovita* odnosi se na sastav škole: gimnazija, tehničke i strukovne škole.

Zakona o srednjem školstvu. Priredila ga je Koordinacija ministara obrazovanja, znanosti, kulture i športa županija u kojima se nastavni planovi i programi u odgojno-obrazovnim ustanovama izvode na hrvatskom jeziku u BiH i ovlaštenog predstavnika općine Žepče, u suradnji sa Zavodom za školstvo Mostar. Za donošenje nastavnog plana i programa zaslužni su: Ministarstvo obrazovanja, znanosti, kulture i športa Kantona Središnja Bosna, Jozo Jurina, ministar, Ministarstvo obrazovanja, znanosti, kulture i športa Županije zapadnohercegovačke, Helena Lončar, ministrica, Ministarstvo obrazovanja, znanosti, kulture i športa Hercegbosanske županije, Petar Galić, ministar, Ministarstvo obrazovanja, znanosti, kulture i športa Županije posavske, Ivo Jelušić, ministar, Zavod za školstvo Mostar – Hercegovačkoneretvanska županija, Jago Musa, ravnatelj i Služba za opću upravu i društvene djelatnosti općine Žepče, Ilija Barešić, p. op. n.³ (Nastavni plan i program na hrvatskom jeziku za gimnazije u Bosni i Hercegovini za Kanton Središnja Bosna 2013: 7). Ovaj nastavni plan i program sadržajno se naslanja na dosadašnji gimnazijski nastavni plan i program na hrvatskome jeziku u BiH, donesen 1994. godine.

„Nastavni plan i program za gimnazije na hrvatskom jeziku u Bosni i Hercegovini oslanja se na dosadašnju školsku odnosno gimnazijsku tradiciju u BiH, slijedi suvremene međunarodne i domaće obrazovne dokumente, pedagoške standarde, školske zakone i postignuća u oblasti obrazovanja, uvažava Zajedničku jezgru za srednjoškolske programe u BiH, usvaja uspješna rješenja koja nude suvremeni gimnazijski programi u našem susjedstvu, osobito u Republici Hrvatskoj, te oni iz užega i širega europskog okruženja“ (Nastavni plan i program na hrvatskom jeziku za gimnazije u Bosni i Hercegovini za Kanton Središnja Bosna 2013: 10).

3.2. Državni nastavni plan i program iz 1996.

Državni nastavni plan i program donesen je u Mostaru 12. kolovoza 1996. Objavljen je u Narodnom listu HRHB (Hrvatske Republike Herceg-Bosne), za vrijeme ministra Valentina Ćorića (Nastavni plan i program 1996: 1).

³ Ovlaštenu predstavnik općine.

3.3. Nastavni plan i program Katoličkog školskog centra

Nastavni plan i program za gimnaziju Sustava katoličkih škola za Europu donesen je u Sarajevu 2010. godine. Priredilo ga je Povjerenstvo za izradbu Nastavnoga plana i programa, pod nakladništvom Sustava katoličkih škola za Europu, za nakladnika mons. dr. Pere Sudara, promicatelja katoličkog školstva. Nastavni plan i program usklađen je s Okvirnim zakonom o osnovnome i srednjem obrazovanju Bosne i Hercegovine, Zajedničkim jezgrama nastavnih planova i programa Bosne i Hercegovine te Statutom Sustava katoličkih škola za Europu (Nastavni plan i program za gimnaziju 2010: 3).

3.4. Usporedba nastavnih planova i programa

	Državni nastavni plan i program BiH: 1996.	Državni nastavni plan i program BiH: 2013.	Nastavni plan i program Katoličkog školskog centra BiH	Nastavni plan i program Republike Hrvatske
Broj sati (III. i IV. razred)	4, 4	4, 4	3 (+1), 3 (+1)	4, 4
Uvod i napomene	Opisuje se što se ovim programom definira (gradivo materinskog jezika), koje predviđa sustavni i povijesni raspored gradiva. Opisuje svrhu nastave hrvatskoga jezika.	Opisuju se očekivanja postignuća ili ishodi učenja i poučavanja za slušanje, govorenje, čitanje i pisanje te sadržajne i provedbene odrednice. Prije sadržaja programa za	Opisuje svrhu i cilj nastave hrvatskoga jezika. Prije sadržaja programa za svaki razred ima određen broj sati za svaku nastavnu cjelinu, nastavna područja i zadaće nastave.	Donosi naziv predmeta, definira 3 nastavna područja (hrvatski jezik, hrvatsku i svjetsku književnost i jezično izražavanje). Povezuje se s programom za

		svaki razred ima određene odgojno-obrazovne ciljeve ili ishode učenja.		Osnovnu školu. Opisuje svrhu i zadaće nastave hrvatskoga jezika.
PROGRAMI ⁴				
PROGRAM 3. razred (jezik)	Uključuje tvorbu riječi, koja se u ostalim programima obrađuje u četvrtom razredu, te standardizaciju hrvatskoga jezika na bosansko-hercegovačkim prostorima.		Nedostaju osnovne sintaktičke osobitosti kajkavskoga i čakavskoga narječja u usporedbi sa štokavskim narječjem i hrvatskim književnim jezikom.	
PROGRAM 3. razred (književnost)	Sadrži dodatnu cjelinu europskog romantizma.		Nedostaje usmena književnost.	Nedostaje usmena književnost te književna i kulturna tradicija naroda u Bosni i Hercegovini.
PROGRAM 3. razred	/		*Nalazi se u cjelini jezik, pod	

⁴ S obzirom na to da se sadržaj programa za jezik, književnost i jezično izražavanje većim dijelom podudara u sva četiri nastavna plana i programa, ovdje će biti prikazane samo razlike. Drugim riječima, prikazat će se ono u čemu se ne podudaraju.

(jezično izražavanje)			kulturom izražavanja. Nedostaju cjeline: dokazivanje, javni govor, priopćenje i 1 domaća zadaća tjedno.	
PROGRAM 4. razred (jezik)	Uključuje cjeline sklapanja rečenica, sklapanja uvrštanjem, implicitne zavisnosložene rečenice, rečenicu i tekst te intonativna svojstva rečenice, koje se u ostalim programima obrađuju u trećem razredu. Nedostaju cjeline o raslojenosti leksika, leksičkom posuđivanju i onomastika. Dodatna cjelina su funkcionalni		Nedostaje cjelina o znaku i sustavu znakova te o osnovama leksičke norme. Dodatna cjelina odnosi se na standardno- jezičnu situaciju u BiH.	

	stilovi.			
PROGRAM 4. razred (književnost)			Sadrži dvije dodatne cjeline o srpskoj književnosti u prvoj i drugoj polovici 20. stoljeća.	Nedostaje cjelina o suvremenim kulturnim zbivanjima u Bosni i Hercegovini.
PROGRAM 4. razred (jezično izražavanje)	/		*Nalazi se u cjelini jezik, pod kulturom izražavanja. Nedostaju cjeline: rasprava, esej, referat i 1 domaća zadaća.	
Lektirni popis	Ne	Da	Ne	Ne

4. ISTRAŽIVANJE U HRVATSKIM GIMNAZIJAMA

Ovaj dio diplomskoga rada donosi istraživanje stavova učenika i nastavnika, provedeno pomoću anketnoga upitnika i razgovora. Prikazani su cilj, problemi i hipoteze istraživanja, rezultati istraživanja te rasprava o istima.

4.1. Cilj, problemi i hipoteze istraživanja

Cilj je diplomskoga rada istražiti, opisati i analizirati nastavu hrvatskog jezika i književnosti u gimnazijama srednje Bosne kao neizostavan dio sveukupne nastave navedenog predmeta, ali i ukazati na sve prednosti i nedostatke. Polazište rada su hrvatske gimnazije na području srednje Bosne koje nastavu održavaju po planu i programu na hrvatskomu jeziku, a specifično

je istražena nastava hrvatskog jezika i književnosti. Istraživanjem sam htjela otkriti prema kojem nastavnom planu i programu rade hrvatske gimnazije, kojim se udžbenicima i čitankama koriste učenici i nastavnici te koji su njihovi stavovi prema samoj nastavi navedenog predmeta. Zanimalo me rade li gimnazije prema istom nastavnom planu i programu, što učenici čitaju, kako se biraju udžbenici, čitanke i ostala nastavna građa, koje su metode u nastavi hrvatskog jezika, drže li se nastavnici nastavnog plana i programa i koliko su njime i udžbenicima zadovoljni, kakve sadržaje uče učenici i kakve bi sadržaje željeli učiti, kakve su im pohvale, a kakve kritike, što treba ostati, a što treba poboljšati i mijenjati. Uz to, u skladu s teorijom o nastavnom predmetu, nastavnom planu i programu te statusu hrvatskoga jezika i nastavi hrvatskoga jezika na području Srednje Bosne u Bosni i u Hercegovini, postavljeni su sljedeći problemi i hipoteze:

-Ispitati po kojem se nastavnom planu i programu zakonski izvodi nastava u Bosni i Hercegovini

H1: Na području srednje Bosne sve⁵ gimnazije rade po jednom planu i programu.

-Istražiti koji se udžbenici i čitanke koriste u gimnazijama

H2: Učenici uče iz različitih čitanke i udžbenika.

-Ispitati stavove učenika o nastavi hrvatskoga jezika.

H3: Učenici će imati pozitivne stavove o nastavi hrvatskoga jezika.

Očekuje se kako će gimnazije izvoditi nastavu po istom planu i programu, prema različitim čitankama i udžbenicima te da će učenici imati pozitivne stavove prema nastavi hrvatskoga jezika.

4.2. Metodologija istraživanja

Metodologija istraživanja u ovom diplomskom radu temeljit će se na kvantitativnoj metodi istraživanja u obliku anketnog upitnika. Anketni upitnik je napravljen prema uputama za

⁵ Sintagma „sve gimnazije“ u cijelom radu odnosi se samo na gimnazije koje rade prema nastavnom planu i programu na hrvatskome jeziku. Ovim putem se ograđujem od svih ostalih gimnazija koje ne rade na hrvatskome jeziku i nemaju nastavni predmet Hrvatski jezik i nisu na području Srednje Bosne.

anketne upitnike pronađene u knjigama o istraživačkim metodama u društvenim znanostima i obrazovanju (vidi literaturu).

Upitnik se sastojao od ukupno 60 pitanja podijeljenih u tri skupine prema sljedećem redoslijedu:

Opći podaci prikupljeni su u prvom dijelu upitnika. Od sudionika se tražilo da navedu spol, razred, školu, prosječnu ocjenu i vrijeme provedeno u učenju.

Stavovi o nastavnom predmetu, nastavnom gradivu i izvedbi te izvorima učenja i znanja prikupljeni su u središnjem dijelu upitnika. Od sudionika se tražilo da zaokruže broj na skali procjene od jedan do pet u kojoj se mjeri slažu ili ne slažu s navedenom tvrdnjom. Brojevi na skali imaju sljedeće značenje: 1 – uopće se ne slažem, 2 – ne slažem se, 3 – niti se slažem niti se ne slažem, 4 – slažem se, 5 – u potpunosti se slažem.

Komentari, prijedlozi i primjedbe prikupljeni su u posljednjem dijelu upitnika. Pitanja su bila otvorenog tipa. Od sudionika se tražilo da izraze svoje mišljenje o udžbenicima i čitankama, daju prijedloge za lektire, te iskažu ostale primjedbe i komentare za unaprjeđenje nastave.

Anketa je u potpunosti bila anonimna i provedena je u studenom 2018. godine u razdoblju od tri tjedna.

4.3. Opis uzorka

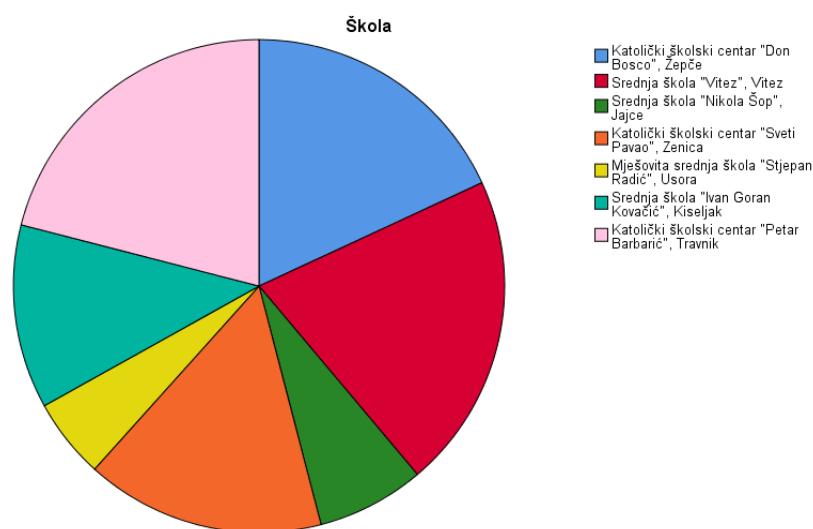
Istraživanje je provedeno u općim gimnazijama na području Srednje Bosne u gradovima Žepču, Vitezu, Jajcu, Zenici, Usori, Kiseljaku i Travniku. Anketnim upitnikom obuhvaćen je 381 učenik trećih i četvrtih razreda općih gimnazija na području srednje Bosne. Škole koje učenici pohađaju su Katolički školski centar „Don Bosco“ u Žepču, Srednja škola „Vitez“ u Vitezu, Srednja škola „Nikola Šop“ u Jajcu, Katolički školski centar „Sveti Pavao“ u Zenici, Mješovita srednja škola „Stjepan Radić“ u Usori, Srednja škola „Ivan Goran Kovačić“ u Kiseljaku te Katolički školski centar „Petar Barbarić“ u Travniku.

4.4. Rezultati istraživanja

Dobiveni rezultati obrađeni su pomoću računalnog programskog paketa SPSS 20.0 (Statistical Package for Social Sciences).

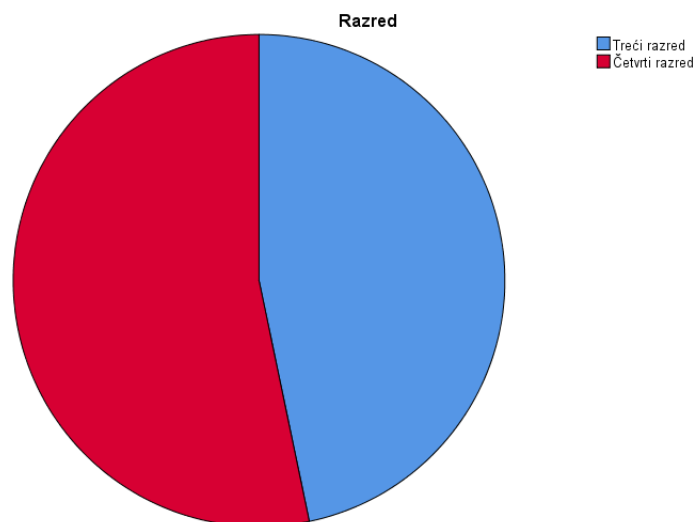
Prvi dio anketnog upitnika odnosi se na opće podatke učenika.

Struktura uzorka prema školi koju pohađaju prikazana je grafički (vidi Sliku 1.) iz koje je vidljiva raspodjela učenika. Ukupno 69 učenika ili 18,1% ispitanika pohađa Katolički školski centar „Don Bosco“ u Žepču, 79 učenika ili 20,7% ispitanika pohađa Srednju školu „Vitez“ u Vitezu, 27 učenika ili 7,1% ispitanika pohađa Srednju školu „Nikola Šop“ u Jajcu, 60 učenika ili 15,7% pohađa Katolički školski centar „Sveti Pavao“ u Zenici, 20 učenika ili 5,2% ispitanika pohađa Mješovitu srednju školu „Stjepan Radić“ u Usori, 46 učenika ili 12,1% ispitanika pohađa Srednju školu „Ivan Goran Kovačić“ u Kiseljaku te 80 učenika ili 21,0% ispitanika pohađa Katolički školski centar „Petar Barbarić“ u Travniku.

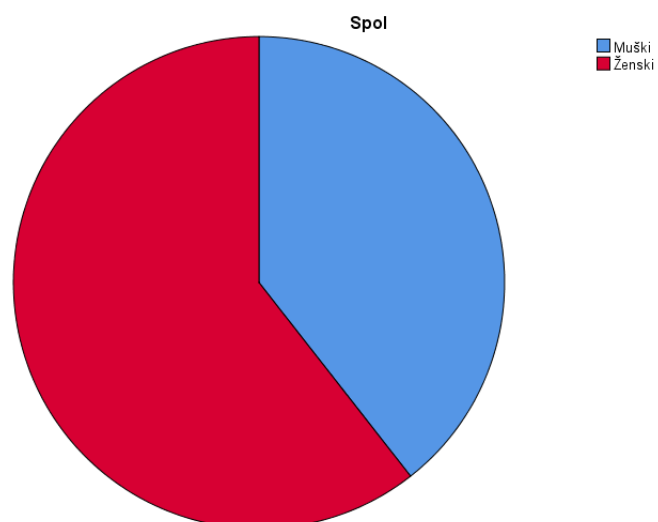
Slika 1. Prikaz raspodjele ispitanika prema školi koju pohađaju

Raspodjela učenika prema tome pohađaju li treći ili četvrti razred vidljiva je na Slici 2. Učenika trećih razreda je ukupno 178 ili 46,7%, dok je učenika četvrtih razreda ukupno 203 ili 53,3%.

Slika 2. Prikaz raspodjele ispitanika prema tome koji razred pohađaju

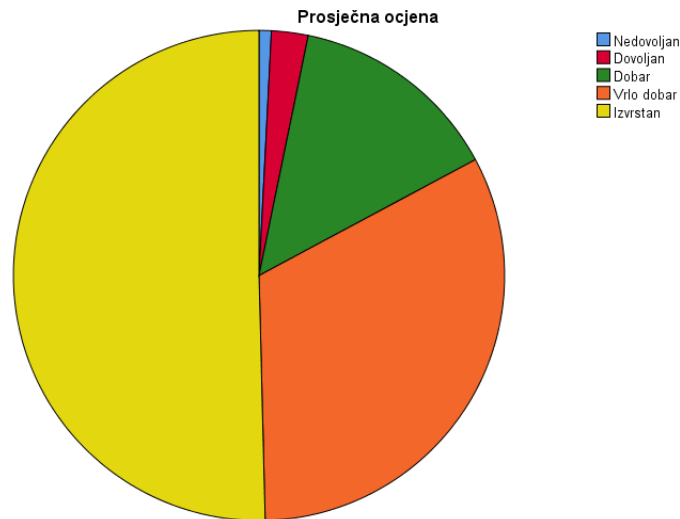
Slika 3. predstavlja grafički prikaz ispitanika prema spolu. 149 učenika ili 39,4% ispitanika je muškog spola, dok je 229 učenika ili 60,6% ispitanika ženskog spola. Nesrazmjer između učenika i učenica može se objasniti učeničkim željama za daljnjim obrazovanjem ili za poslom, ali i trenutnom situacijom iseljavanja stanovništva. Ako se uzme u obzir da su u strukovnim školama ili zanatima velika većina (ako ne i svi) učenici (muški spol) dolazi se do zaključka da učenici naginju zanatima i radu odmah po završetku srednjoškolskog obrazovanja, dok učenice teže fakultetskom obrazovanju. Također, upis zanata vođen je i željama za odlaskom iz države te lakšem i bržem traženju posla.

Slika 3. Prikaz raspodjele ispitanika prema spolu

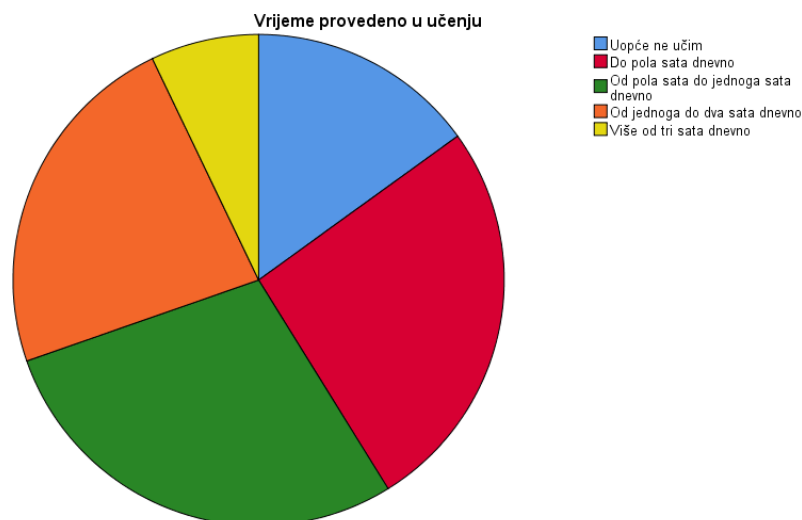
Glede prosječne ocjene ispitanici imali iz nastavnog predmeta Hrvatski jezik, podijeljeni su na učenike koji imaju nedovoljan (1), dovoljan (2), dobar (3), vrlo dobar (4) i izvrstan (5) (vidi

Sliku 4.). Ocjenu nedovoljan (1) imaju 3 učenika ili 0,8% ispitanika, ocjenu dovoljan (2) ima 9 učenika ili 2,4% ispitanika, ocjenu dobar (3) imaju 52 učenika ili 13,9% ispitanika, vrlo dobar (4) ima 121 učenik ili 32,4% ispitanika te izvrstan (5) 188 učenika ili 50,4% ispitanika. Pokazalo se kako većina učenika ima ocjenu vrlo dobar i izvrstan što ukazuje na njihovu volju i želju za učenjem.

Slika 4. Prikaz raspodjele ispitanika prema prosječnoj ocjeni

Svaki učenik ima različite sposobnosti, mogućnosti, volju i želju. S obzirom na to, ne uče i ne bave se istim nastavnim predmetima jednak vremenski period. Slika 5. prikazuje raspodjelu učenika prema vremenu provedenom u učenju. Tako je, 57 učenika ili 15,0% reklo kako uopće ne uče hrvatski jezik, 99 učenika ili 26,1% je reklo kako uče do pola sata dnevno, 108 učenika ili 28,5% je reklo kako uče od pola sata do jednoga sata dnevno, 88 učenika ili 23,2% uče od jednoga do dva sata dnevno, a 27 učenika ili 7,1% uče više od tri sata dnevno.

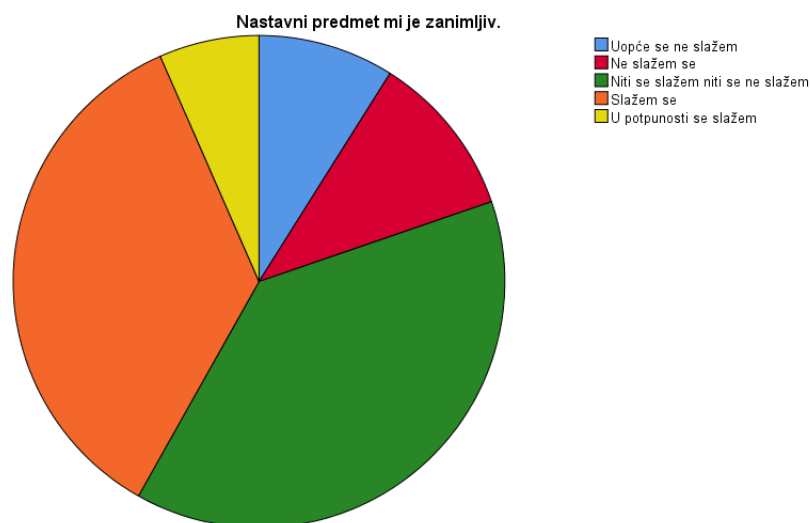

Slika 5. Prikaz raspodjele ispitanika prema vremenu provedenom u učenju

Drugi dio anketnog upitnika odnosi se na stavove učenika prema nastavnom predmetu, nastavnom gradivu i izvedbi te izvorima učenja i znanja.

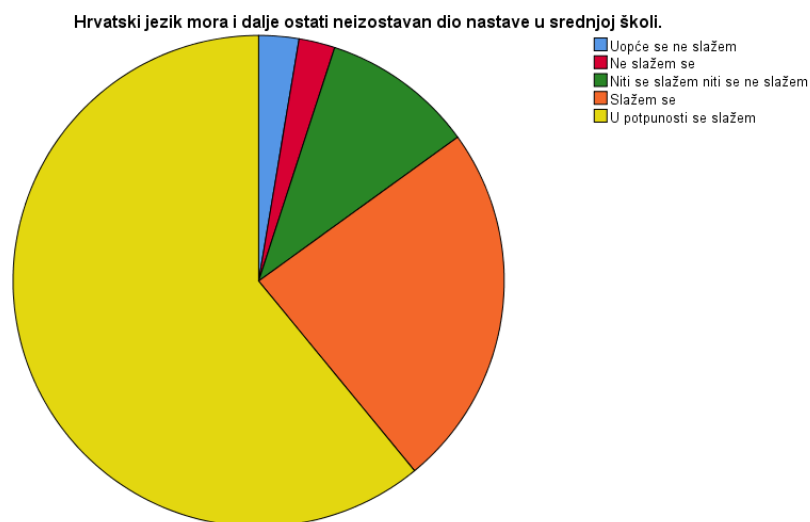
Prva cjelina donosi stavove o nastavnom predmetu i sastoji se od 12 pitanja.

Svaki učenik je individualan i prema tome ima različite domene interesa. U skladu s time, nastavni predmet im može biti zanimljiv ili nezanimljiv. U tvrdnji da im je nastavni predmet zanimljiv, 34 učenika ili 8,9% ispitanika je reklo da se uopće ne slažu, 41 učenik ili 10,8% ispitanika da se ne slažu, 146 učenika ili 38,4% ispitanika niti se slaže niti se ne slaže, 134 učenika ili 35,3% se slaže i 25 učenika ili 6,6% se u potpunosti slaže (vidi Sliku 6.).

Slika 6. Stavovi učenika o zanimljivosti nastavnoga predmeta

U drugoj tvrdnji koja kaže da hrvatski jezik mora i dalje ostati neizostavan dio nastave u srednjoj školi, 10 učenika ili 2,6% ispitanika je reklo da se uopće ne slaže, 9 učenika ili 2,4% se ne slaže, 38 učenika ili 10,0% niti se slaže niti se ne slaže, 91 učenik ili 24,0% ispitanika se slaže te se 231 učenik ili 60,9% ispitanika u potpunosti slaže (vidi Sliku 7.). To pokazuje da su učenici svjesni važnosti nastave hrvatskoga jezika.

Slika 7. Stavovi učenika o neizostavnosti hrvatskog jezika u nastavi

Nadalje, učenici su iznijeli svoje stavove o broju sati hrvatskoga (vidi Sliku 8.), te su u tvrdnji da bi bilo bolje kada bi imali više sati hrvatskoga dali sljedeća mišljenja: 96 učenika ili 25,3% je reklo kako se uopće ne slaže, 143 učenika ili 37,7% ispitanika kako se ne slaže, 102 učenika ili 26,9% ispitanika niti se slaže niti se ne slaže, 30 učenika ili 7,9% se slaže, a 8 učenika ili 2,1% ispitanika se u potpunosti slaže.

Slika 8. Stavovi učenika o broju sati

U ovoj tvrdnji, 30 učenika ili 7,9% ispitanika se uopće ne slaže, 67 učenika ili 17,6% njih se ne slaže, 127 učenika ili 33,4% niti se slaže niti se ne slaže, 101 učenik ili 26,6% ispitanika se slaže i 55 učenika ili 14,5% ispitanika se u potpunosti slaže (vidi Sliku 9.). Nastavni predmet je od presudne važnosti i za daljnje obrazovanje i za poslovnu komunikaciju. Pozitivni stavovi su nadrasli negativne, što govori o učenikovim pozitivnim mišljenjima.

Slika 9. Stavovi učenika o korisnosti nastavnoga predmeta u daljnjem školovanju

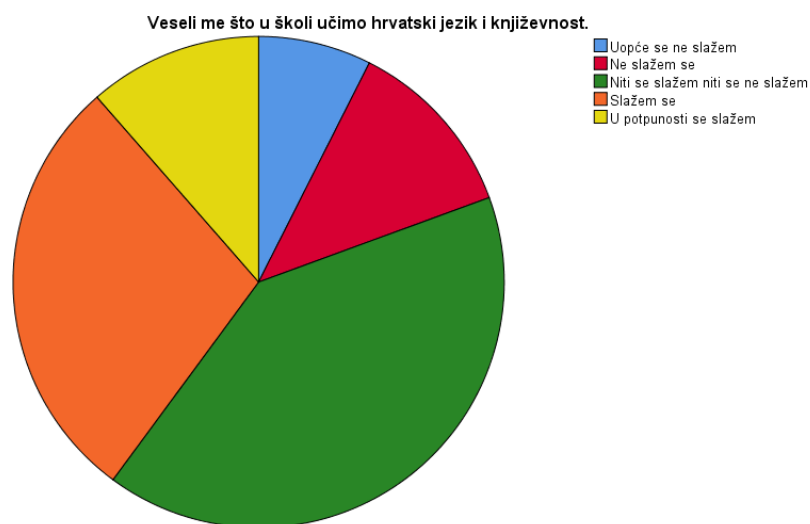
Sljedeće dvije tvrdnje odnose se na to koliko rado učenici idu na nastavu hrvatskoga i koliko ih veseli što u školi uče hrvatski jezik i književnost.

U tvrdnji da rado idu na nastavu hrvatskoga, 51 učenik ili 13,5% ispitanika se uopće ne slaže, 54 učenika ili 14,2% se ne slaže, 144 učenika ili 38,0% niti se slaže niti se ne slaže, 101 učenik ili 26,6% ispitanika se slaže te se 29 učenika ili 7,7% njih u potpunosti slaže (vidi sliku 10.). Rezultati su očekivani, s obzirom na to da različiti učenici vole i zanimaju se za različite nastavne predmete.

Slika 10. Prikaz učenika koji rado idu na nastavu hrvatskoga

S tvrdnjom da ih veseli učenje, 28 učenika ili 7,4% ispitanika se uopće ne slaže, 45 učenika ili 12,0% se ne slaže, 153 učenika ili 40,7% niti se slaže niti se ne slaže, 107 učenika ili 28,5% ispitanika se slaže te se 43 učenika ili 11,4% ispitanika u potpunosti slaže (vidi sliku 11).

Slika 11. Prikaz učenika koje veseli učenje hrvatskoga

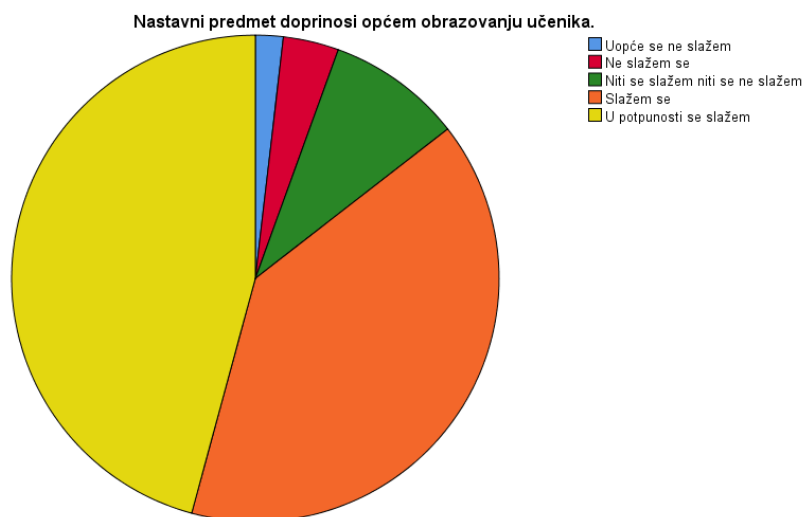
Sljedeći splot tvrdnji odnosi se na to u koliko mjeri nastavni predmet Hrvatski jezik doprinosi razvoju govornih vještina, općem obrazovanju, razvoju kritičkoga mišljenja i razumijevanju kulture. U tvrdnji da pohađanjem nastavnog predmeta razvijamo govorne vještine, 6 učenika ili 1,6% ispitanika se uopće ne slaže, 18 učenika ili 4,7% se ne slaže, 48 učenika ili 12,6% ispitanika niti se slaže niti se ne slaže, 148 učenika ili 38,8% se slaže te 161 učenik ili 42,3% ispitanika se u potpunosti slaže (vidi sliku 12.). Jezika nema ako se ne govori, a govoriti

moramo znati, stoga je očekivano bilo da će učenici prepoznati važnost nastavnog predmeta za razvoj njihova govora.

Slika 12. Stavovi učenika o razvoju govornih vještina

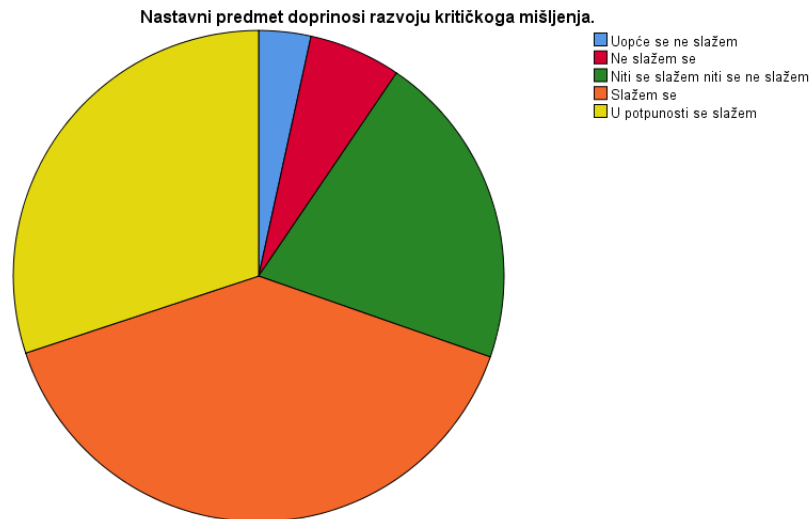
Da nastavni predmet doprinosi općem obrazovanju učenika, 7 učenika ili 1,8% je reklo kako se uopće ne slaže s navedenom tvrdnjom, 14 učenika ili 3,7% ispitanika se ne slaže, 34 učenika ili 8,9% njih nema stav, 151 učenik ili 39,7% ispitanika se slaže te se 174 učenika ili 45,8% u potpunosti slaže (vidi Sliku 13.). Rezultati pokazuju da su učenici vrlo svjesni važnosti nastavnoga predmeta.

Slika 13. Stavovi učenika o doprinosu nastavnog predmeta općem obrazovanju

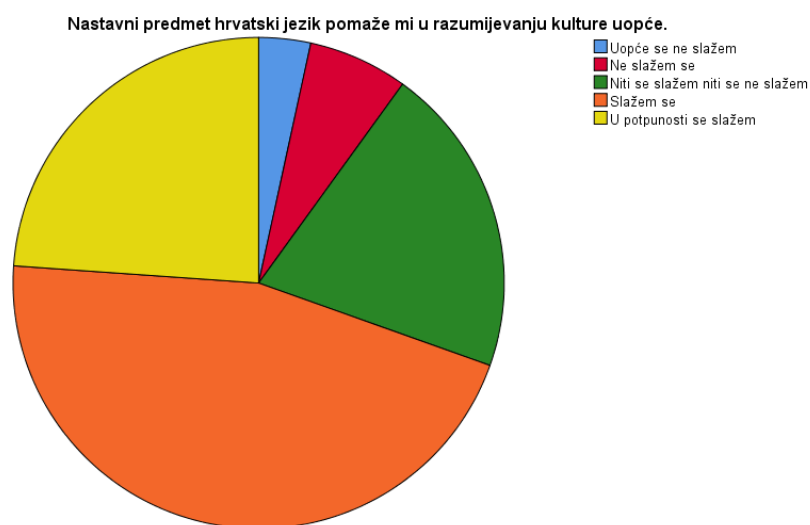
Da nastavni predmet doprinosi razvoju kritičkoga mišljenja, 13 učenika ili 3,4% ispitanika se uopće ne slaže, 23 učenika ili 6,1% njih se ne slaže, 79 učenika ili 20,8% niti se slaže niti se ne slaže, 150 učenika ili 39,6% ispitanika se slaže te se 114 učenika ili 30,1% ispitanika u

potpunosti slaže (vidi sliku 14.). Učenici su se većim dijelom složili da nastavni predmet doprinosi razvoju njihova kritičkoga mišljenja pa se može zaključiti kako znaju samostalno razvijati stavove i kritike te da im upravo ovaj nastavni predmet u tome igra značajnu ulogu.

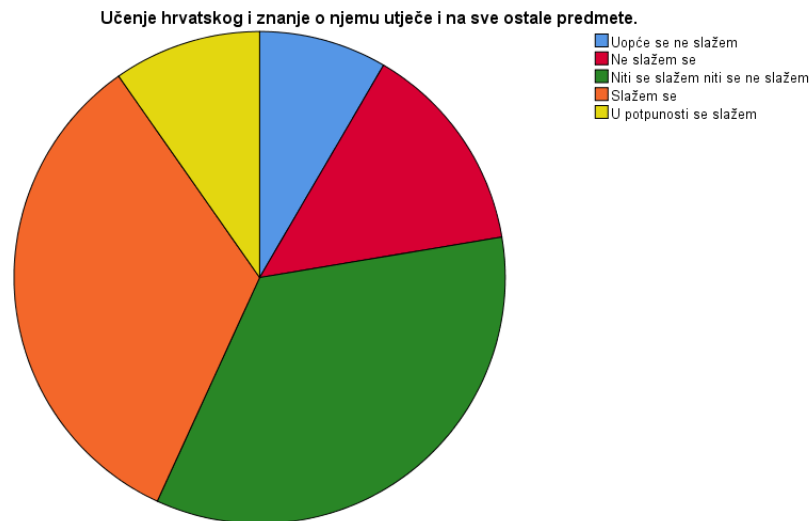
Slika 14. Stavovi o razvoju kritičkoga mišljenja

U tvrdnji da nastavni predmet pomaže u razumijevanju kulture uopće, 13 učenika ili 3,4% ispitanika se uopće ne slaže, 25 učenika ili 6,6% njih se ne slaže, 78 učenika ili 20,5% ispitanika nema stav, 174 učenika ili 45,7% ispitanika se slaže te se 91 učenik ili 23,9% njih u potpunosti slaže (vidi Sliku 15.). Materinski jezik je dio naroda i dio njegove kulture. Pozitivno je što su učenici prepoznali vrijednost nastavnog predmeta kao neizostavnog dijela kulture uopće.

Slika 15. Stavovi o razumijevanju kulture

Posljednje dvije tvrdnje prve cjeline odnose se na to koliko učenje hrvatskoga i znanje o njemu utječe i na ostale predmete te koliko će poznavanje hrvatskoga jezika i književnosti biti važno u budućem poslu. Da učenje hrvatskoga i znanje o njemu utječe i na sve ostale predmete, 32 učenika ili 8,4% ispitanika se uopće ne slaže, 53 učenika ili 13,9% njih se ne slaže, 131 učenik ili 34,5% niti se slaže niti se ne slaže, 127 učenika ili 33,4% ispitanika se slaže i 37 učenika ili 9,7% njih se u potpunosti slaže (vidi Sliku 16.).

Slika 16. Stavovi o utjecaju hrvatskoga na ostale predmete

U posljednjoj tvrdnji, da će poznavanje hrvatskoga jezika i književnosti biti važno u budućem poslu, 52 učenika ili 13,6% ispitanika se uopće ne slaže, 58 učenika ili 15,2% njih se ne slaže, 122 učenika ili 32,0% ispitanika niti se slaže niti se ne slaže, 87 učenika ili 22,8% njih se slaže i 62 učenika ili 16,3% ispitanika se u potpunosti slaže (vidi Sliku 17.). U svakoj komunikaciji ili u susretu s budućim poslodavcima i/ili klijentima, od velike je važnosti poznavanje materinskog jezika. Znanje o materinskom jeziku učenici su prepoznali kao važno za budući posao te se tako pretpostavlja da će uložiti svoj trud u učenje i usvajanje kako bi u budućnosti bili što bolji. Dali su važnost nastavnom predmetu kako bi usvojili i koristili znanje u budućem poslu/zanimanju. Pozitivno je što su učenici prepoznali da im znanje njihova materinskoga jezika nije važno samo za prolaznu ocjenu u srednjoj školi, već za cijeli život.

Slika 17. Stavovi o važnosti poznavanja hrvatskoga jezika za buduću posao

Druga cjelina središnjeg dijela upitnika odnosi se na stavove o nastavnom gradivu i izvedbi, a sastoji se od 22 pitanja.

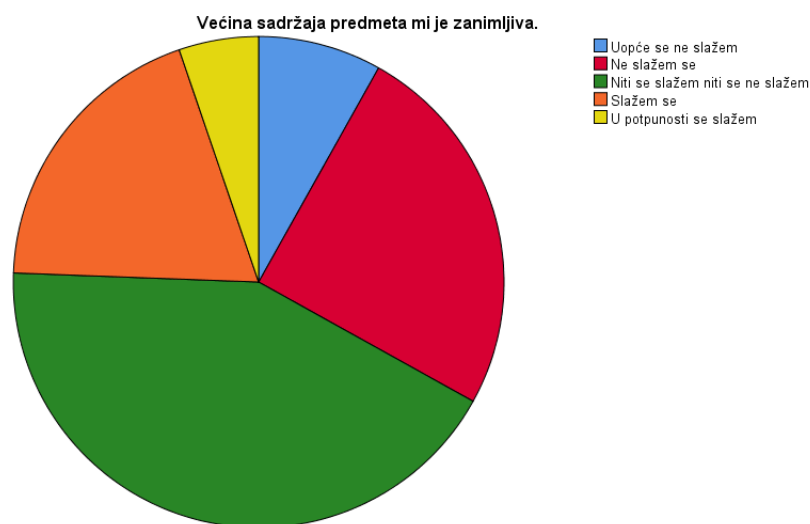
U tvrdnji kako im na početku godine nastavnici objasne što će i kako učiti, 8 učenika ili 2,1% ispitanika je reklo kako se uopće ne slažu, 16 učenika ili 4,2% se ne slažu, 35 učenika ili 9,2% niti se slaže niti se ne slaže, 165 učenika ili 43,5% ispitanika se slaže i 155 učenika ili 40,9% njih se u potpunosti slaže (vidi Sliku 18.). Na slici je vidljivo da je veliki dio učenika upoznat s nastavnim gradivom koje ga očekuje.

Slika 18. Stavovi o upućenosti u nastavni sadržaj

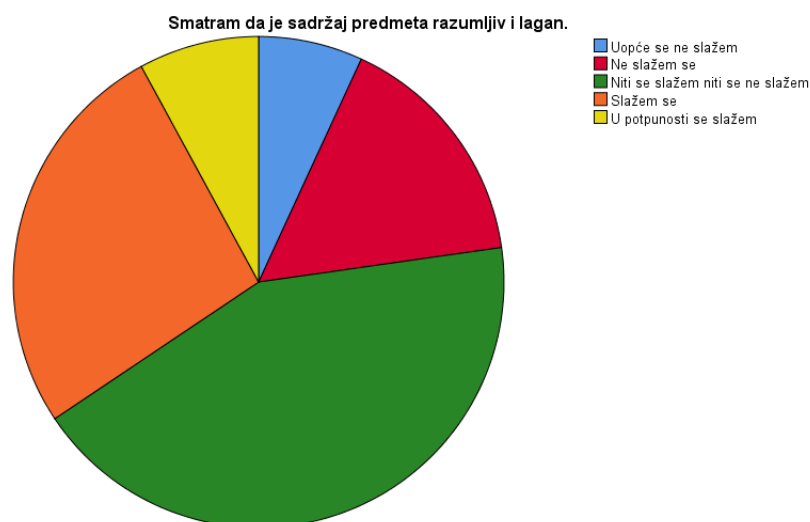
S tvrdnjom da ima je većina sadržaja predmeta zanimljiva, uopće se ne slaže 31 učenik ili 8,1% ispitanika, ne slaže se 95 učenika ili 24,9% njih, niti se slažu niti se ne slažu 162 učenika ili 42,5% ispitanika, slažu se 73 učenika ili 19,2% ispitanika i u potpunosti se slaže 20

učenika ili 5,2% njih (vidi Sliku 19.). Rezultat je očekivan s obzirom na različite osobnosti učenika i njihove preferencije.

Slika 19. Prikaz ispitanika kojima je zanimljiv nastavni predmet

S tvrdnjom da je sadržaj predmeta razumljiv i lagan, uopće se ne slaže 26 učenika ili 6,9% ispitanika, ne slaže se 60 učenika ili 15,9% ispitanika, niti se slažu niti se ne slažu 162 učenika ili 42,9% njih, slaže se 100 učenika ili 26,5% ispitanika i u potpunosti se slaže 30 učenika ili 7,9% ispitanika (vidi Sliku 20.). S obzirom na individualnost učenika, ne može se očekivati jednaka razina razumljivosti za svakoga učenika. Ono što je jednom učeniku lagano, drugom može biti teško i obratno.

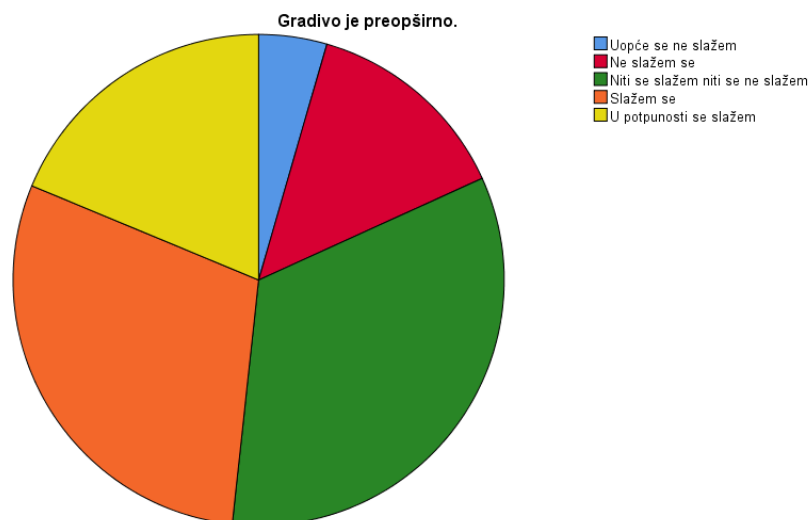
Slika 20. Stavovi o lakoći i razumljivosti sadržaja

U tvrdnji da im se čini kako je gradivo nepovezano i ispunjeno suvišnim podacima, 45 učenika ili 11,8% ispitanika se uopće ne slaže, 96 učenika ili 25,3% njih se ne slaže, 106 ili 27,9% niti se slaže niti se ne slaže, 81 učenik ili 21,3% ispitanika se slaže i 52 učenika ili 13,7% ispitanika se u potpunosti slaže (vidi Sliku 21.). Podijeljenost u stavovima pripisuje se ponovno učenikovo individualnosti.

Slika 21. Stavovi o povezanosti gradiva i o suvišnosti podataka

U tvrdnji kako je gradivo preopširno, 17 učenika ili 4,5% ispitanika se uopće ne slaže, 52 učenika ili 13,7% ispitanika se ne slaže, 127 učenika ili 33,5% njih niti se slaže niti se ne slaže, 112 učenika ili 29,6% ispitanika se slaže i 71 učenik ili 18,7% ispitanika se u potpunosti slaže (vidi Sliku 22.). Ova tvrdnja može se općenito povezati s opterećenošću učenika u srednjim školama. Količina podataka i nastavnih predmeta može dovesti do ovakvih stavova.

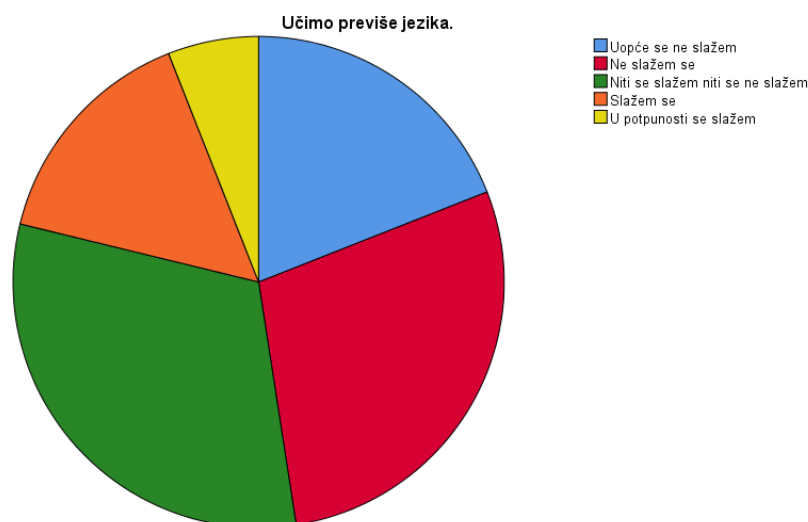
Slika 22. Stavovi o opširnosti gradiva

S tvrdnjom da je nastavno gradivo dobro podijeljeno na jezik i književnost, uopće se ne slaže 25 učenika ili 6,8% ispitanika, ne slaže se 51 učenik ili 13,8% njih, niti se slaže niti se ne slaže 105 učenika ili 28,5% ispitanika, slažu se 144 učenika ili 39,0% i u potpunosti se slažu 44 učenika ili 11,9% ispitanika (vidi Sliku 23.). U razgovoru s učenicima, jasno su dali do znanja da im nedostaje nastave jezika, što će biti vidljivo i u daljnjim tvrdnjama te u komentarima.

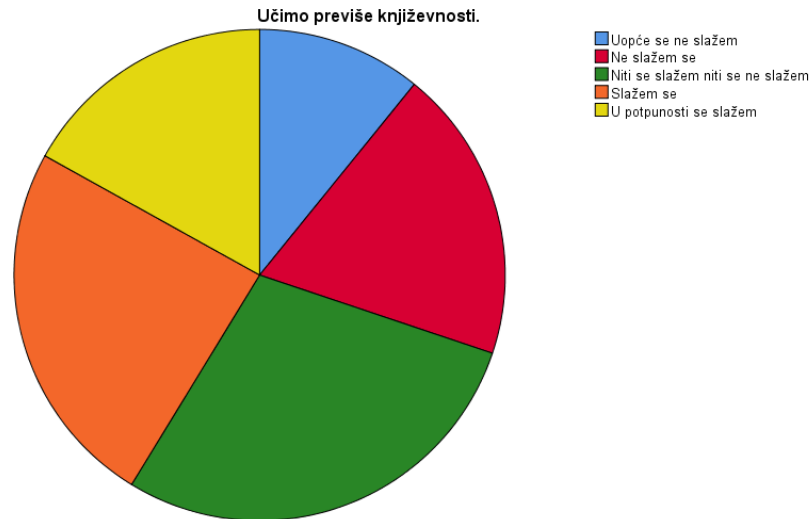
Slika 23. Stavovi o raspodjeli nastavnoga predmeta na jezik i književnost

Da uče previše jezika, uopće se ne slaže 70 učenika ili 19,0% ispitanika, ne slaže se 105 učenika ili 28,5% njih, niti se slaže niti se ne slaže 115 učenika ili 31,3% ispitanika, slaže se 56 učenika ili 15,2% i u potpunosti se slažu 22 učenika ili 6,0% ispitanika (vidi Sliku 24.). Ovaj rezultat se povezuje s prošlim i idućim, jer se učenici pozivaju na lošu razinu pismenosti.

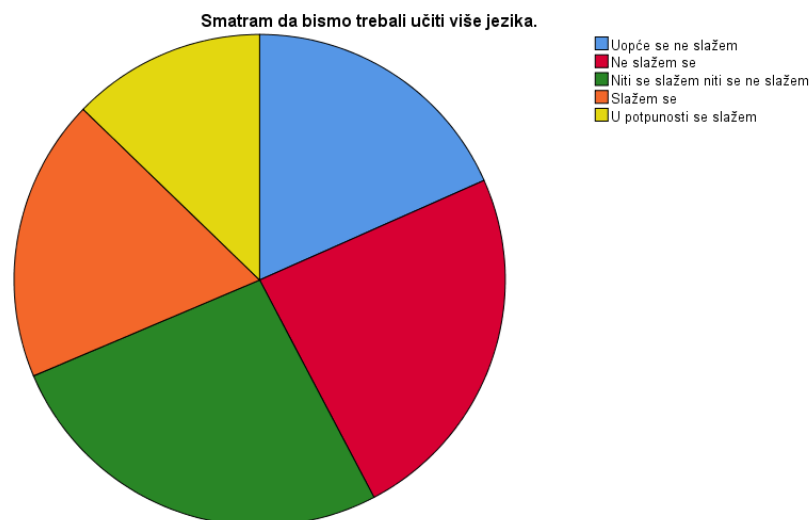
Slika 24. Mišljenje da uče previše jezika

Da uče previše književnosti, uopće se ne slaže 41 učenik ili 10,8% ispitanika, ne slažu se 73 učenika ili 19,3% ispitanika, niti se slaže niti se ne slaže 108 učenika ili 28,6% ispitanika, slažu se 92 učenika ili 24,3% i u potpunosti se slažu 64 učenika ili 16,9% ispitanika (vidi Sliku 25.).

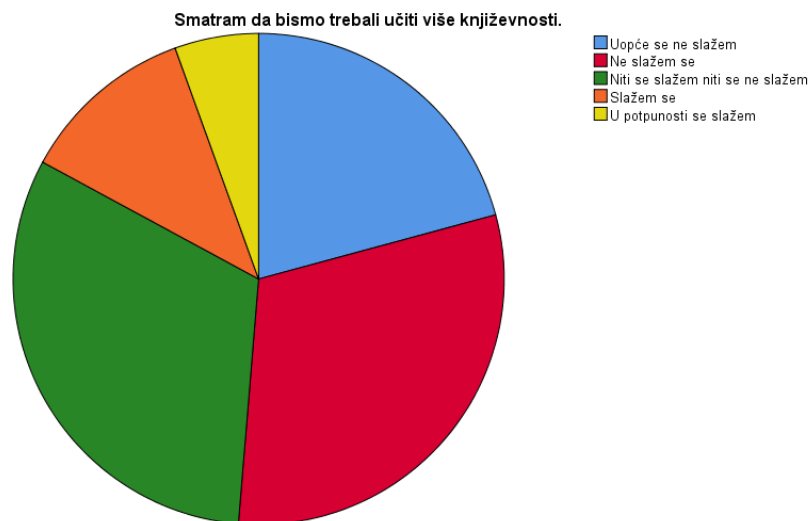
Slika 25. Mišljenje da uče previše književnosti

S tvrdnjom kako bi trebali učiti više jezika, uopće se ne slaže 69 učenika ili 18,4% ispitanika, ne slaže se 90 učenika ili 23,9% ispitanika, 99 učenika ili 26,3% ispitanika niti se slaže niti se ne slaže, slaže se 70 učenika ili 18,6% ispitanika i u potpunosti se slaže 48 učenika ili 12,8% ispitanika (vidi Sliku 26.).

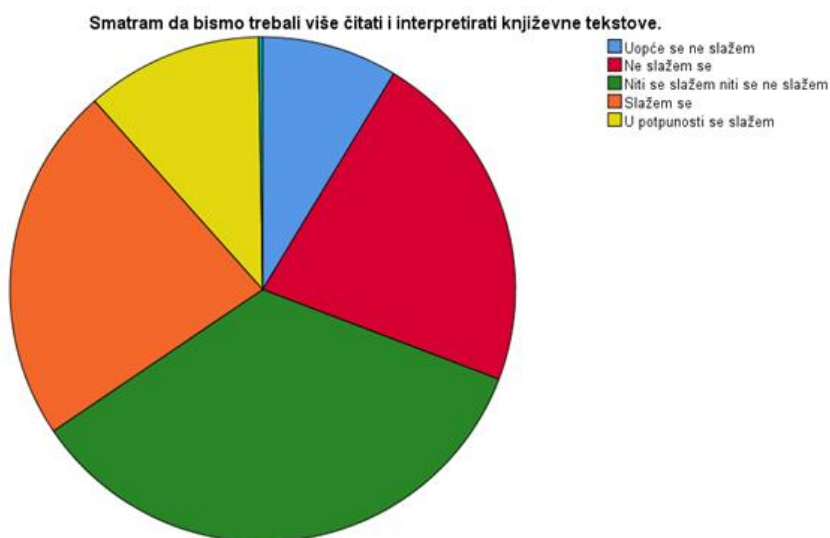
Slika 26. Stavovi o više sati jezika

S tvrdnjom kako bi trebali učiti više književnosti, uopće se ne slaže 79 učenika ili 20,8% ispitanika, ne slaže se 116 učenika ili 30,5%, niti se slaže niti se ne slaže 120 učenika ili 31,6%, slažu se 44 učenika ili 11,6% i u potpunosti se slaže 21 učenik ili 5,5% ispitanika (vidi Sliku 27.).

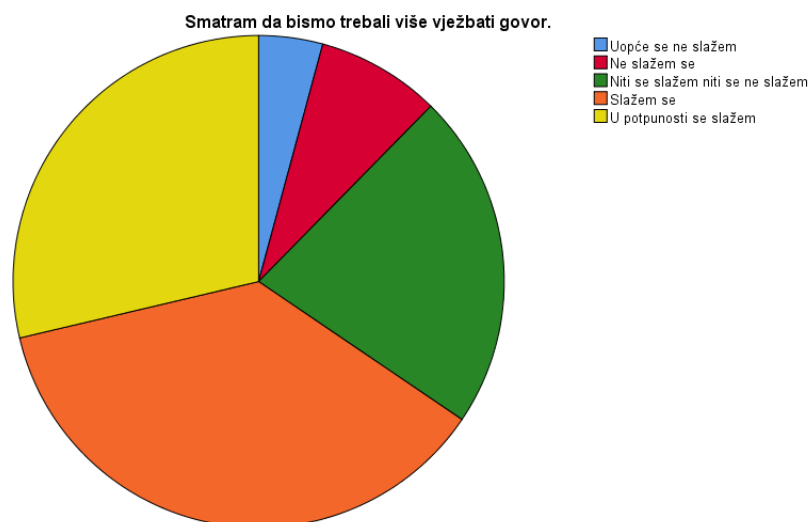
Slika 27. Stavovi o više sati književnosti

S tvrdnjom kako bi na nastavi trebali više čitati i interpretirati književne tekstove, uopće se ne slažu 33 učenika ili 8,7%, ne slažu se 84 učenika ili 22,1%, niti se slažu niti se ne slažu 132 učenika ili 34,7%, slaže se 87 učenika ili 22,9% i u potpunosti se slažu 43 učenika ili 11,3% (vidi Sliku 28.).

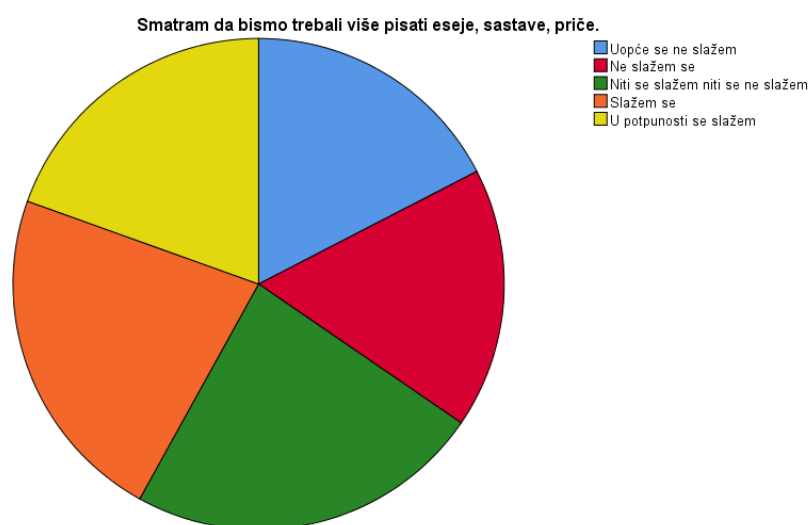
Slika 28. Mišljenje o više sati čitanja i interpretiranja književnih tekstova

S tvrdnjom kako bi trebali više vježbati govor, 16 učenika ili 4,2% ispitanika se uopće ne slaže, 31 učenik ili 8,2% se ne slaže, 84 učenika ili 22,1% ispitanika niti se slaže niti se ne slaže, 140 učenika ili 36,8% ispitanika se slaže i 109 učenika ili 28,7% se u potpunosti slaže (vidi Sliku 29.). Na slici 29. vidljivo je kako bi se u nastavu trebalo uključiti više dijaloga, debata, iskaza, svega onoga što bi poboljšalo komunikacijske vještine svakog pojedinca.

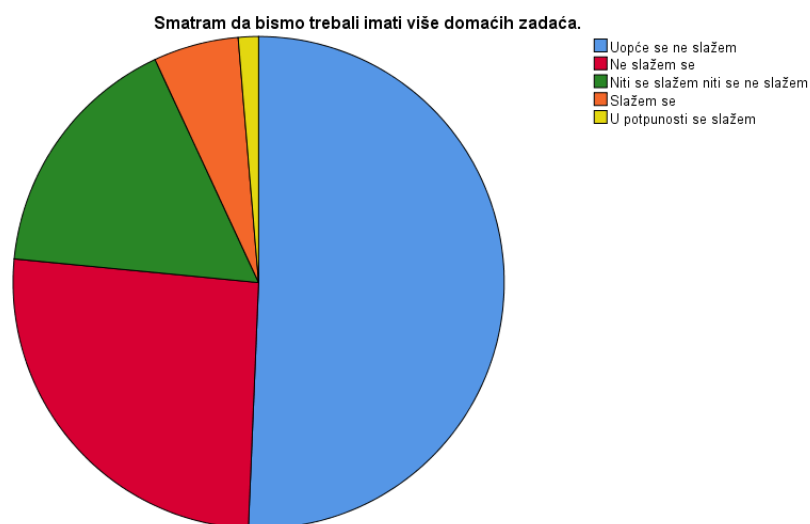
Slika 29. Mišljenje o više sati za vježbanje govora

Različiti su i stavovi u tvrdnji da na nastavi trebaju više pisati eseje, sastave i priče. S ovom tvrdnjom uopće se ne slaže 66 učenika ili 17,4% ispitanika, ne slaže se 65 učenika ili 17,2%, niti se slaže niti se ne slaže 89 učenika ili 23,5%, slaže se 85 učenika ili 22,4% i u potpunosti se slažu 74 učenika ili 19,5% ispitanika (vidi Sliku 30.).

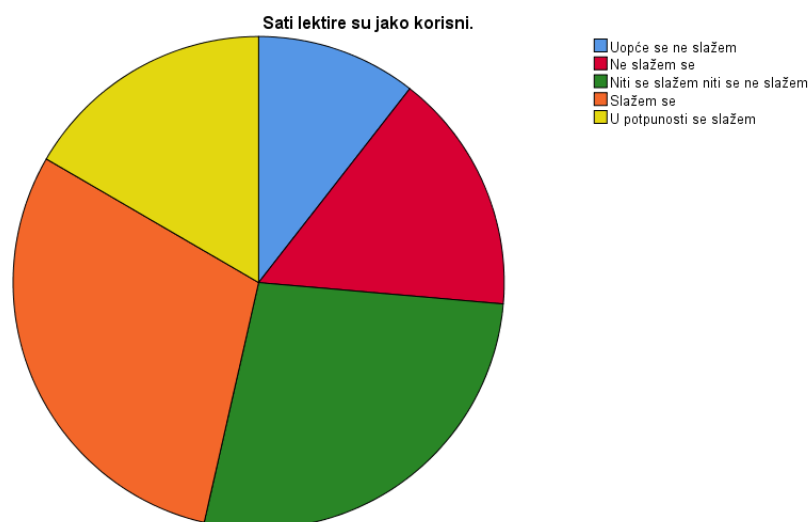
Slika 30. Mišljenje o više sati za pisanje eseja, sastava i priča

S tvrdnjom da bi trebali imati više domaćih zadaća, uopće se ne slaže 190 učenika ili 50,7% ispitanika, ne slaže se 97 učenika ili 25,9%, niti se slažu niti se ne slažu 62 učenika ili 16,5%, slaže se 21 učenik ili 5,6% i u potpunosti se slaže 5 učenika ili 1,3% ispitanika (vidi Sliku 31.). Ovi rezultati su potpuno očekivani, jer većina učenika ne voli raditi domaće zadaće.

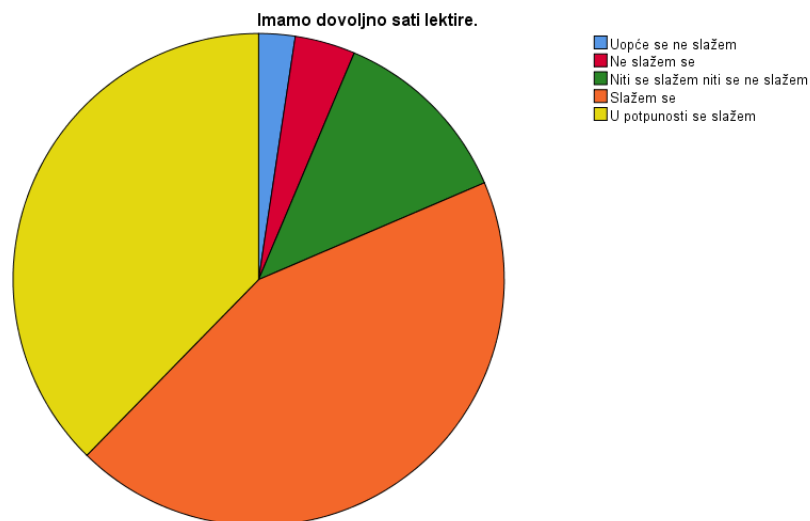
Slika 31. *Mišljenje o većem broju domaćih zadaća*

S tvrdnjom da su sati lektire jako korisni, uopće se ne slaže 40 učenika ili 10,6%, ne slaže se i njih 60 ili 15,8% ispitanika, niti se slažu niti se ne slažu 103 učenika ili 27,2%, slaže se 113 učenika ili 29,8% i u potpunosti se slažu 63 učenika ili 16,6% ispitanika (vidi Sliku 32.). Učenici su prepoznali važnost lektire.

Slika 32. *Stavovi o korisnosti sati lektire*

Da na nastavi imaju dovoljno sati lektire, 9 učenika ili 2,4% ispitanika se uopće ne slaže, 15 učenika ili 4,0% se ne slaže, 46 učenika ili 12,2% niti se slaže niti se ne slaže, 165 učenika ili 43,8 se slaže i 142 učenika ili 37,7% ispitanika se u potpunosti slaže (vidi Sliku 33.). Rezultat pokazuje da učenici smatraju kako imaju dovoljan broj sati lektire.

Slika 33. Stavovi o broju sati lektire

Da su im knjige koje čitaju za lektiru zanimljive, 56 učenika ili 15,0% ispitanika se uopće ne slaže, 69 učenika ili 18,4% se ne slaže, 166 učenika ili 44,4% niti se slaže niti se ne slaže, 62 učenika ili 16,6% ispitanika se slaže i 21 učenik ili 5,6% ispitanika se u potpunosti slaže (vidi Sliku 34.).

Slika 34. Stavovi o knjigama za lektiru: zanimljivost

Da su im knjige koje čitaju za lekturu preopširne, 26 učenika ili 7,0% ispitanika se uopće ne slaže, 60 učenika ili 16,1% se ne slaže, 146 učenika ili 39,2% niti se slaže niti se ne slaže, 72 učenika ili 19,4% se slaže i 68 učenika ili 18,3% ispitanika se u potpunosti slaže (vidi Sliku 35.).

Slika 35. Stavovi o knjigama za lekturu: preopširnost

U tvrdnji da nastavnici ponovno objašnjavaju dijelove gradiva koje učenici nisu usvojili, 49 učenika ili 13,0% je označilo da se uopće ne slažu, 64 učenika ili 16,9% se ne slaže, 93 učenika ili 24,6% ispitanika niti se slaže niti se ne slaže, 108 učenika ili 28,6% se slaže i 64 učenika ili 16,9% ispitanika se u potpunosti slaže (vidi Sliku 36.).

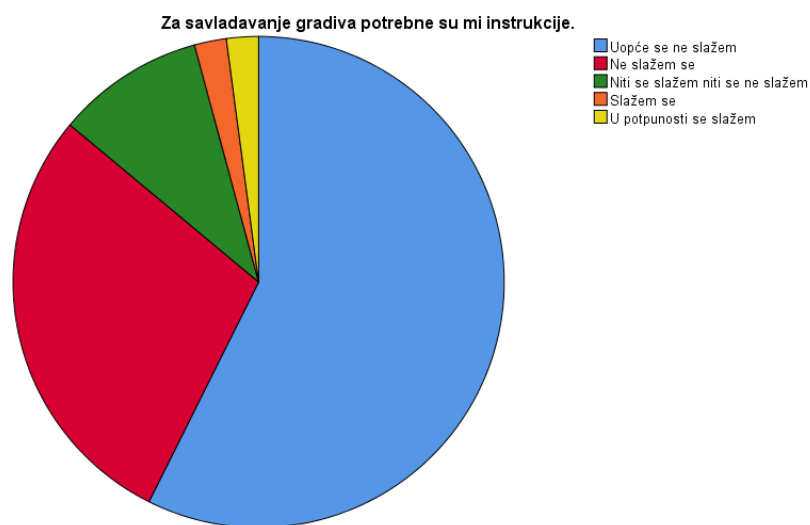
Slika 36. Nastavnici ponovno objašnjavaju neusvojeno gradivo

S tvrdnjom kako im nastavno gradivo treba objasniti još netko osim nastavnika, uopće se ne slaže 147 učenika ili 38,8% ispitanika, ne slažu se 123 učenika ili 32,5% ispitanika, niti se slažu niti se ne slažu 72 učenika ili 19,0%, slaže se 26 učenika ili 6,9% i u potpunosti se slaže 11 učenika ili 2,9% ispitanika (vidi Sliku 37.).

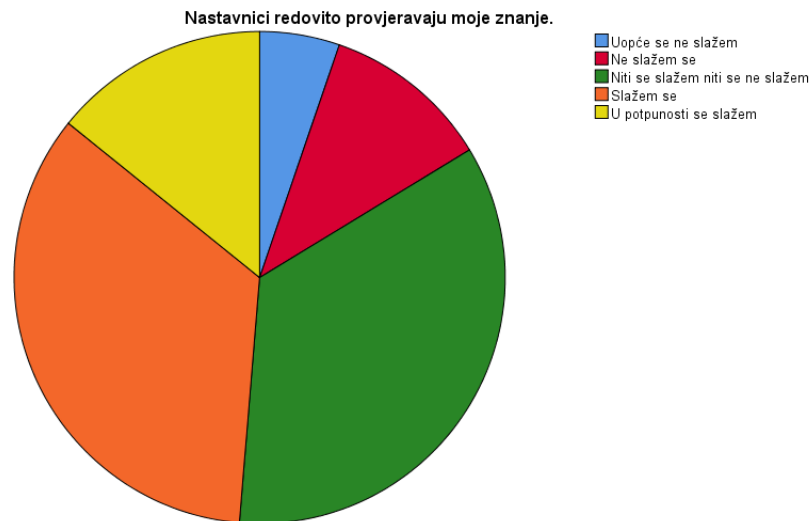
Slika 37. Treba im još netko osim nastavnika za svladavanje gradiva

S tvrdnjom da su im za svladavanje gradiva potrebne instrukcije, uopće se ne slaže 218 učenika ili 57,4% ispitanika, ne slaže se 109 učenika ili 28,7%, niti se slaže niti se ne slaže 37 učenika ili 9,7%, slaže se 8 učenika ili 2,1% te se u potpunosti slaže 8 učenika ili 2,1% (vidi Sliku 38.). Rezultat je pozitivan jer ukazuje na to da nastavnici dobro rade svoj posao i da učenicima prenose znanje.

Slika 38. Potrebne su mi instrukcije

Da nastavnici redovito provjeravaju njihovo znanje, uopće se ne slaže 20 učenika ili 5,3%, ne slažu se 42 učenika ili 11,1%, niti se slažu niti se ne slažu 133 učenika ili 35,0% ispitanika, slaže se 131 učenik ili 34,5% i u potpunosti se slažu 54 učenika ili 14,2% ispitanika (vidi Sliku 39.).

Slika 39. Stavovi o redovitim provjerama znanja

Treća cjelina odnosi se na stavove učenika o izvorima učenja i/ili znanja i sastoji se od 21 pitanja. U rezultatima je vidljivo na koje načine učenici ili većina njih usvaja gradivo. Također, rezultati su podijeljeni. Neki uče iz čitanke i udžbenika, neki iz svojih bilježnica. Sve ovisi od učenika do učenika i ne može se generalizirati. Statistika prikazuje opću sliku učenika u postotcima.

S tvrdnjom da najčešće uče iz čitanke i udžbenika, 91 učenik ili 23,9% ispitanika se uopće ne slaže, 79 učenika ili 20,8% se ne slaže, 76 učenika ili 20,0% niti se slaže niti se ne slaže, 85 učenika ili 22,4% se slaže i 49 učenika ili 12,9% ispitanika se u potpunosti slaže (vidi sliku 40.).

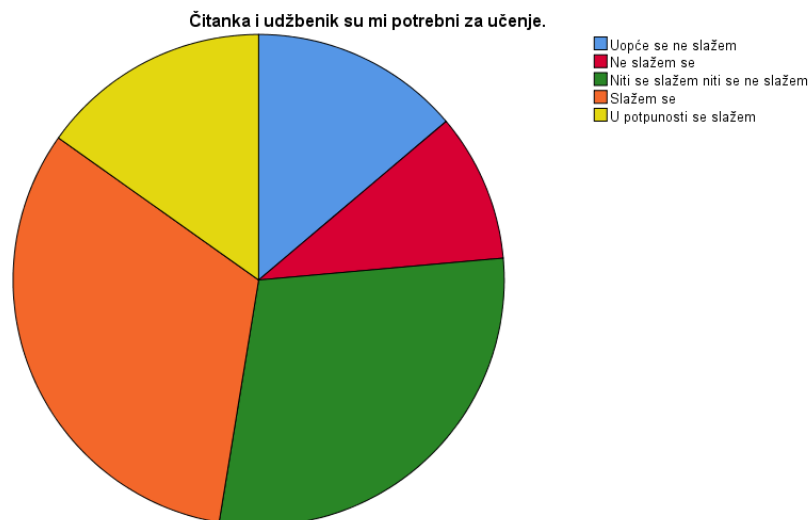
Slika 40. Raspodjela ispitanika prema izvoru učenja

Da najčešće uče iz svojih bilježnica, uopće se ne slažu 22 učenika ili 5,8% ispitanika, ne slaže se 30 učenika ili 7,9%, niti se slaže niti se ne slaže 58 učenika ili 15,3%, slaže se 112 učenika ili 29,6% i u potpunosti se slaže 157 učenika ili 41,4% ispitanika (vidi Sliku 41.).

Slika 41. Korištenje bilježnice

U tvrdnji da su im čitanka i udžbenik potrebni za učenje, 51 učenik ili 13,8% ispitanika se uopće ne slaže, 36 učenika ili 9,8% se ne slaže, 107 učenika ili 29,0% niti se slaže niti se ne slaže, 119 učenika ili 32,2% se slaže i 56 učenika ili 15,2% ispitanika se u potpunosti slaže (vidi Sliku 42.).

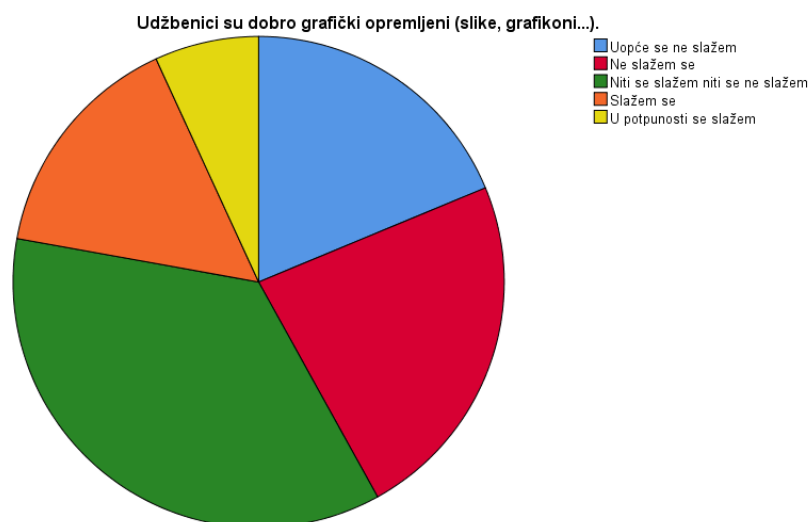
Slika 42. Stavovi o potrebi za udžbenicima i čitankama

Da su udžbenici koje koriste dobri i da ih motiviraju za učenje, uopće se ne slaže 87 učenika ili 23,1% ispitanika, ne slaže se 116 učenika ili 30,8%, niti se slažu niti se ne slažu 134 učenika ili 35,5% njih, slaže se 26 učenika ili 6,9% i u potpunosti se slaže 14 učenika ili 3,7% ispitanika (vidi Sliku 43.). Ovi rezultati ponovno će biti vidljivi i u dodatnim komentarima, jer su učenici oštro kritizirali udžbenike i čitanke s obzirom na njihov loš vizualni prikaz, iskopiranost, suhoparnost i tako dalje.

Slika 43. Stavovi o kvaliteti udžbenika

Da su udžbenici koje koriste dobro grafički opremljeni, uopće se ne slaže 71 učenik ili 18,7%, ne slaže se 88 učenika ili 23,2%, niti se slaže niti se ne slaže 136 učenika ili 35,9%, slaže se 58 učenika ili 15,3% i u potpunosti se slaže 26 učenika ili 6,9% ispitanika (vidi Sliku 44.).

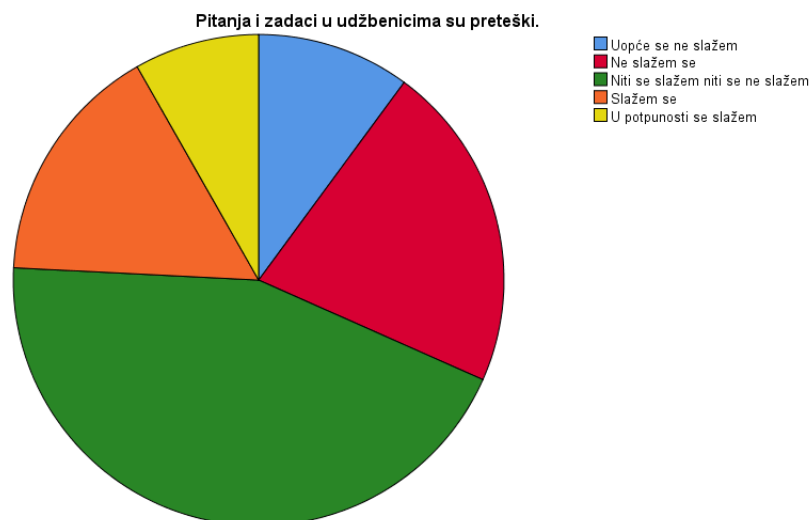
Slika 44. Stavovi o grafičkom izgledu udžbenika

U tvrdnji kako im je tekst u udžbenicima preopširan, 30 učenika ili 7,9% ispitanika je reklo kako se uopće ne slažu, 64 učenika ili 16,8% se ne slaže, 139 učenika ili 36,6% ispitanika niti se slaže niti se ne slaže, 91 učenik ili 23,9% ispitanika se slaže, 55 učenika ili 14,5% se u potpunosti slaže (vidi Sliku 45.).

Slika 45. Stavovi o opširnosti udžbenika

S tvrdnjom kako su pitanja i zadaci u udžbenicima preteški, uopće se ne slaže 38 učenika ili 10,1% ispitanika, ne slaže se 81 učenik ili 21,5%, niti se slaže niti se ne slaže 166 učenika ili 44,1%, slaže se 60 učenika ili 16,0% i u potpunosti se slaže 31 učenik ili 8,2% ispitanika (vidi Sliku 46.). Podijeljenost stavova pripisuje se različitim sposobnostima učenika.

Slika 46. Stavovi o težini pitanja i zadataka u udžbenicima

Da im je čitanka razumljiva, jasna i da ih motivira za učenje, uopće se ne slažu 62 učenika ili 16,4% ispitanika, ne slažu se 73 učenika ili 19,3% ispitanika, niti se slažu niti se ne slažu 163 učenika ili 43,1%, slaže se 65 učenika ili 17,2% i u potpunosti se slaže 15 učenika ili 4,0% ispitanika (vidi Sliku 47.).

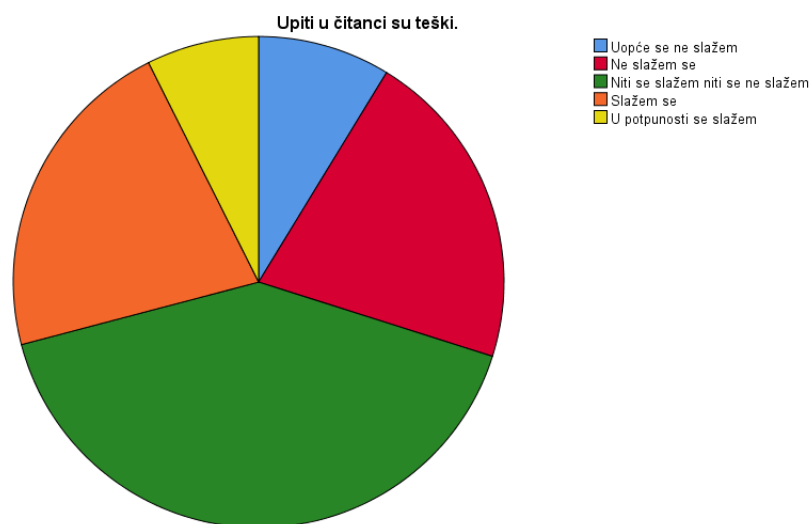
Slika 47. Stavovi o razumljivosti i jasnoći čitanke

Da im je čitanka grafički dobro opremljena, uopće se ne slaže 61 učenik ili 16,1%, ne slažu se 84 učenika ili 22,2%, niti se slažu niti se ne slažu 142 učenika ili 37,6% ispitanika, slaže se 69 učenika ili 18,3% i u potpunosti se slažu 22 učenika ili 5,8% ispitanika (vidi Sliku 48.).

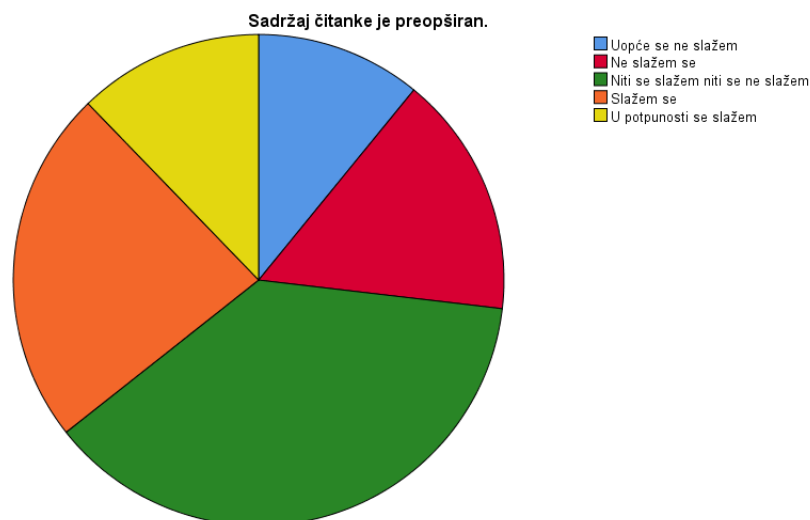
Slika 48. Stavovi o grafičkom izgledu čitanke

Da su im upiti u čitanci teški, uopće se ne slažu 33 učenika ili 8,7% ispitanika, ne slaže se 80 učenika ili 21,2%, niti se slaže niti se ne slaže 155 učenika ili 41,0%, slažu se 82 učenika ili 21,7% i u potpunosti se slaže 28 učenika ili 7,4% ispitanika (vidi Sliku 49.).

Slika 49. Stavovi o težini upita u čitanci

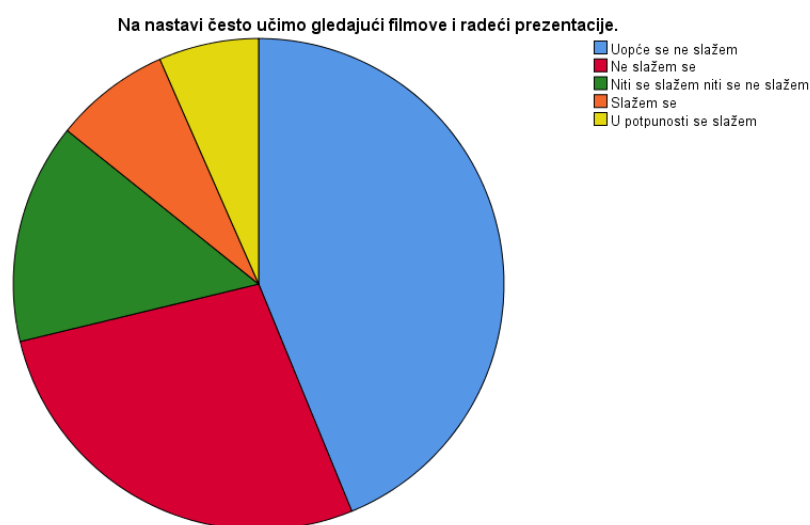
Da im je sadržaj čitanke preopširan, uopće se ne slaže 41 učenik ili 10,9% ispitanika, ne slaže se 60 učenika ili 16,0%, niti se slaže niti se ne slaže 141 učenik ili 37,5% ispitanika, slaže se 88 učenika ili 23,4% i u potpunosti se slaže 46 učenika ili 12,2% (vidi Sliku 50.).

Slika 50. Stavovi o opširnosti čitanke

Sljedeće tvrdnje odnose se na načine na koje učenici uče samostalno i na nastavi. Vodeći se pretpostavkom da se nastava ne izvodi uvijek na iste načine i uzimajući u obzir individualnost učenika, tvrdnje su obuhvatile većinu metoda rada u današnjim školama.

S tvrdnjom da na nastavi često uče gledajući filmove i radeći prezentacije, uopće se ne slaže 166 učenika ili 43,8% ispitanika, ne slažu se 104 učenika ili 27,4%, niti se slaže niti se ne slaže 55 učenika, slaže se 29 učenika ili 7,7% i u potpunosti se slaže 25 učenika ili 6,6% ispitanika (vidi Sliku 51.). Ovaj rezultat je poražavajući. S obzirom na dostupnost različitih medija i sredstava za učenje, sama njihova zastupljenost u izvedbi nastave mogla bi biti puno veća.

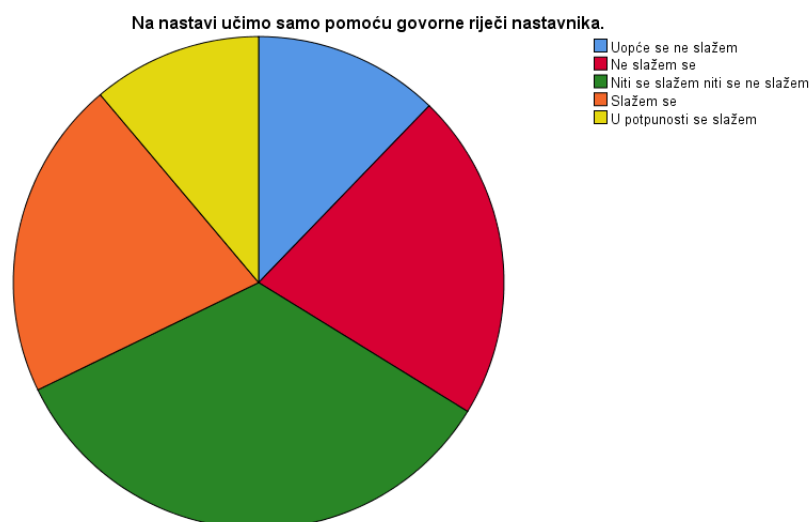
Slika 51. Stavovi o filmovima i prezentacijama na nastavi

S tvrdnjom da na nastavi uče samo iz udžbenika, uopće se ne slaže 91 učenik ili 23,9% ispitanika, ne slaže se 117 učenika ili 30,8%, niti se slaže niti se ne slaže 81 učenik ili 21,3% ispitanika, slaže se 58 učenika ili 15,3% i u potpunosti se slažu 33 učenika ili 8,7% ispitanika (vidi Sliku 52.).

Slika 52. Stavovi o udžbenicima na nastavi

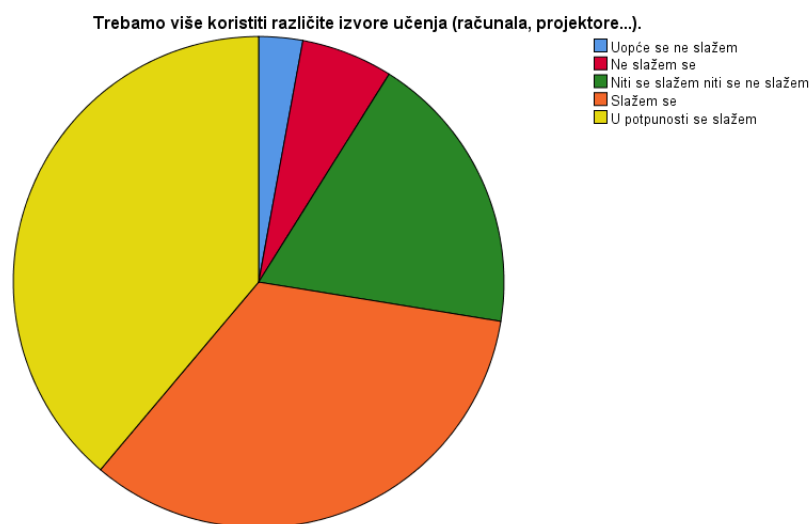
S tvrdnjom da na nastavi uče samo pomoću govorne riječi nastavnika, uopće se ne slaže 46 učenika ili 12,2% ispitanika, ne slaže se 81 učenik ili 21,5%, niti se slaže niti se ne slaže 128 učenika ili 34,0%, slaže se 79 učenika ili 21,0% i u potpunosti se slažu 42 učenika ili 11,2% ispitanika (vidi Sliku 53.).

Slika 53. Stavovi o govornoj riječi nastavnika

Da na nastavi trebaju više koristiti različite izvore učenja, uopće se ne slaže 11 učenika ili 2,9% ispitanika, ne slažu se 23 učenika ili 6,0%, niti se slaže niti se ne slaže 71 učenik ili

18,6%, slažu se 182 učenika ili 33,6% i u potpunosti se slaže 148 učenika ili 38,8% ispitanika (vidi Sliku 54.). Zbog ne tako odličnih uvjeta izvedbe nastave, ovaj rezultat je bio očekivan.

Slika 54. Stavovi o različitim izvorima učenja

Da na nastavi često rješavaju individualne zadatke, uopće se ne slaže 45 učenika ili 11,8% ispitanika, ne slaže se 97 učenika ili njih 25,5%, niti se slaže niti se ne slaže 136 učenika ili 35,7%, slaže se 80 učenika ili 21,0% ispitanika i u potpunosti se slažu 23 učenika ili njih 6,0% (vidi Sliku 55.).

Slika 55. Stavovi o individualnim zadacima

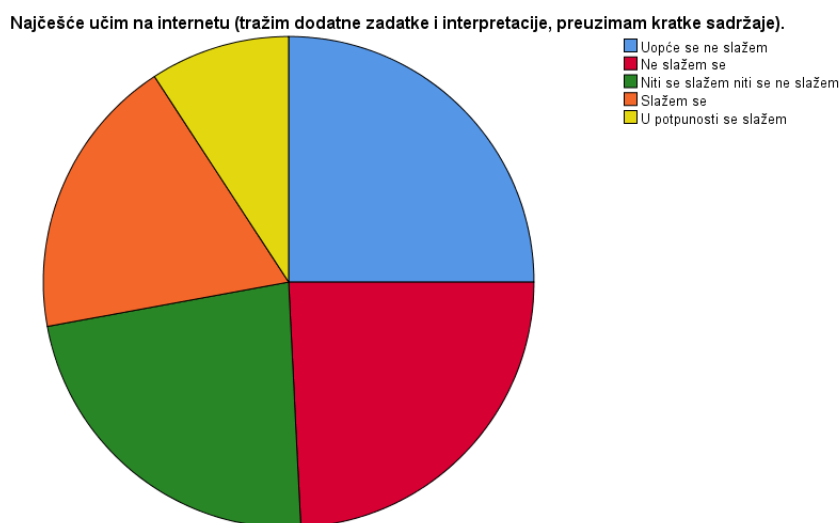
Da na nastavi često uče timski, u skupinama, uopće se ne slažu 83 učenika ili 22,0% ispitanika, ne slaže se 115 učenika ili 30,4%, niti se slaže niti se ne slaže 88 učenika ili 23,3% ispitanika, slaže se 70 učenika ili 18,5% i u potpunosti se slažu 22 učenika ili 5,8% ispitanika (vidi Sliku 56.). Činjenica je da u nastavi i dalje prevladava frontalna nastava te da mnoge

škole nemaju odgovarajuće uvjete kako bi unaprijedili nastavu, ali je i činjenica da se nerijetko radi i o manjku želje i volje. Usvajanje jezika treba, u skladu s mogućnostima, učiniti što privlačnijim i zanimljivijim učenicima, jer će tako oni lakše pamtiti i učiti gradivo te će zavoljeti i samu izvedbu nastave.

Slika 56. Stavovi o radu u skupinama

U tvrdnji da najčešće uče na internetu, 95 učenika ili 25,0% ispitanika je reklo da se uopće ne slaže, 92 učenika ili 24,2% se ne slaže, 87 učenika ili 22,9% niti se slaže niti se ne slaže, 71 učenik ili 18,7% se slaže i 35 učenika ili 9,2% se u potpunosti slaže (vidi Sliku 57.). Rezultat se pripisuje dostupnosti podataka.

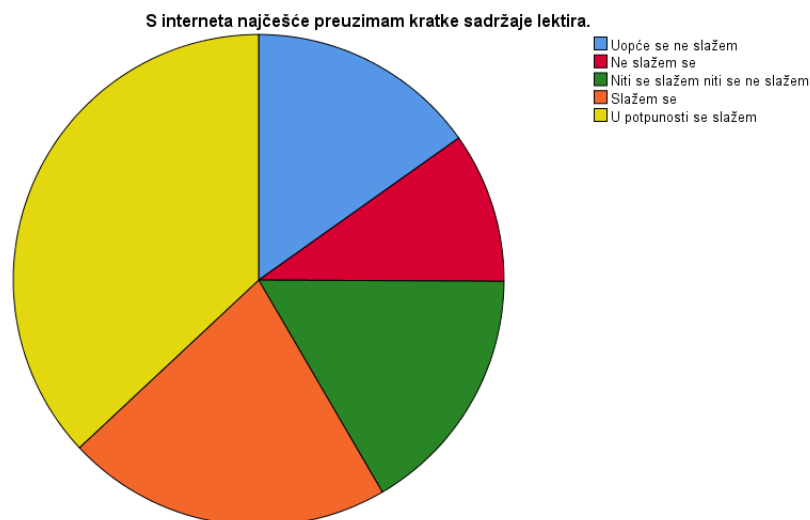
Slika 57. Stavovi o učenju na internetu

S tvrdnjom kako je učenje pomoću računalne mreže lakše jer im oduzima manje vremena, uopće se ne slažu 34 učenika ili 9,0% ispitanika, ne slaže se 60 učenika ili 15,8% ispitanika, 111 učenika ili 29,3% niti se slaže niti se ne slaže, slažu se 92 učenika ili 24,3% i u potpunosti se slažu 82 učenika ili 21,6% ispitanika (vidi Sliku 58.). Danas učenici ne žele provoditi svoje slobodno vrijeme u dodatnom učenju, očekivano je da uče onako kako im je brže.

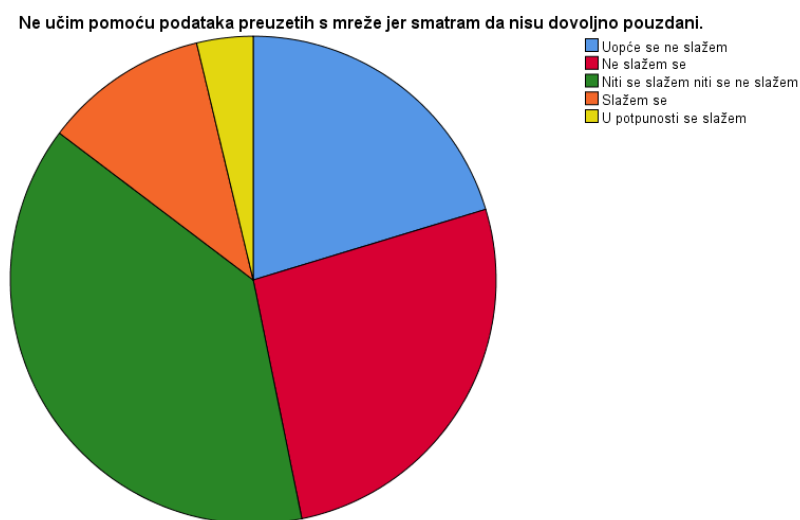
Slika 58. Stavovi o učenju pomoću računalne mreže

S tvrdnjom da s interneta najčešće preuzimaju kratke sadržaje lektira, uopće se ne slaže 46 učenika ili 15,2% ispitanika, ne slaže se 30 učenika ili njih 9,9%, niti se slaže niti se ne slaže 50 učenika ili 16,5%, slaže se 65 učenika ili 21,5% i u potpunosti se slaže 112 učenika ili 37,0% (vidi Sliku 59.). Poražavajući podatak, jer se nameće pitanje koliko učenici zapravo čitaju. Razumljivo je da su podaci i kratki sadržaji dostupni na mreži, ali se treba težiti tomu da se očuva čitalačka navika.

Slika 59. Stavovi o lektirama na internetu

Da ne uče pomoću podataka preuzetih s mreže jer nisu dovoljno pouzdani, 76 učenika ili 20,3% ispitanika je reklo da se uopće ne slaže, 99 učenika ili 26,5% ispitanika se ne slaže, 144 učenika ili 38,5% njih niti se slaže niti se ne slaže, 41 učenik ili 11,0% ispitanika se slaže i 14 učenika ili 3,7% ispitanika se u potpunosti slaže (vidi Sliku 60.). Vidljivo je da učenici smatraju podatke na mreži pouzdanima, vjerojatno zato što su im dostupni i jer im je lakše pretraživati mrežu nego knjigu ili knjižnicu.

Slika 60. Stavovi o pouzdanosti podataka na internetu

Treća cjelina anketnog upitnika sastoji se od 5 pitanja otvorenog tipa i njihovi odgovori bit će prikazani tablično. U prvom upitu od ispitanika se tražilo da navedu najveće kvalitete i/ili slabosti čitanke. Odgovori su prikazani tablično, odvojeno kvalitete i slabosti jedne od drugih. Za najveće kvalitete čitanke vidi Tablicu 1, a za najveće slabosti čitanke vidi Tablicu 2.

Tablica 1. Najveće kvalitete čitanke

	Broj učenika	Postotak
Nemam mišljenje	9	6,3
Nema kvalitete	2	1,4
Čitanka je zanimljiva, puna poučnog sadržaja, smjernica za interpretaciju i dodatnih pitanja.	30	20,8
Čitanka je dobro grafički uređena, sadrži dobre fotografije autora.	5	3,5
Čitanka sadrži zanimljive podatke vezane uz djelo.	6	4,2
Čitanka ima dosta sadržaja i dobar odabir djela.	72	50,0
Čitanka nije preopširna.	4	2,8
Čitanka je jednostavna i razumljiva.	7	4,9
Čitanka je kupljena po povoljnoj cijeni.	1	0,7
Upoznajemo opću kulturu, poznate pisce i njihova djela.	8	5,6
Ukupno	144	100,0
Nije	Odgovoreno	237
Ukupno	381	

Tablica 2. Najveće slabosti čitanke

	Broj učenika	Postotak
Nemam mišljenje	9	3,5
Nema slabosti	9	3,5
Čitanka je preopširna, puna nerazumljivih i teških zadataka i nepotrebnih informacija koje se brzo zaborave.	136	52,3
Čitanka sadrži previše stranica i teška je za nositi.	20	7,7
Čitanka je zastarjela i monotona.	5	1,9
Ne koristim čitanku	14	5,4
Manjak vizualnih prikaza.	19	7,3
Čitanka ne sadrži objašnjenja pojmova važnih za interpretaciju djela.	1	0,4
Većina tekstova u čitanci je teško razumljiva, tekstovi nisu zanimljivi.	4	1,5
Čitanka je iskopirana, izderana i prešarana.	4	1,5
Tekstovi u čitanci su dosadni. Odabrani su loši ulomci.	18	6,9

Čitanka sadrži samo tekstove s pitanjima, malo lekcija iz razdoblja.	1	0,4
Čitanka sadrži premalo podataka o piscu i nema zanimljivosti o ulomku koji čitamo. Nema narodnih, bosanskih djela.	11	4,2
Nije prilagođena dobi učenika.	4	1,5
Tiskarske greške i gramatičke pogreške.	3	1,2
Ista čitanka se koristi već preko 20 generacija.	2	0,8
Ukupno	260	100,0
Nije odgovoreno	121	
Ukupno	381	

U drugom upitu od ispitanika se tražilo da navedu najveće kvalitete i/ili slabosti udžbenika. Kvalitete i slabosti su grafički prikazane tablicom i odvojene jedna od druge. Za najveće kvalitete udžbenika vidi Tablicu 3, a za najveće slabosti vidi Tablicu 4.

Tablica 3. Najveće kvalitete udžbenika

	Broj učenika	Postotak
Nemam mišljenje	22	33,8
Kvaliteta udžbenika je jako dobra.	22	33,8
Udžbenik ima dosta smjernica za ponavljanje.	1	1,5

	Udžbenik je lako razumljiv i ima puno zadataka.	16	24,6
	Udžbenik je kupljen po povoljnoj cijeni.	1	1,5
	Nema kvalitete.	2	3,1
	Udžbenik je dobro grafički uređen.	1	1,5
	Ukupno	65	100,0
Nije	odgovoreno	316	
Ukupno		381	

Tablica 4. *Najveće slabosti udžbenika*

	Broj učenika	Postotak
Nemam mišljenje	22	9,0
Ne koristim udžbenik	153	62,7
Udžbenik sadrži preopširne lekcije i teško se razdvaja važno od nevažnog. Sadržaj nije zanimljiv.	46	18,9
Nema slabosti.	2	,8
Udžbenik ne sadrži primjere koji objašnjavaju teoriju.	4	1,6
Udžbenik je iskopiran i nejasan. Nije dobro grafički uređen.	8	3,3

	Tekstovi u udžbeniku su dosadni i ne motiviraju na učenje.	6	2,5
	Udžbenik sadrži premalo gradiva.	2	,8
	Udžbenik je skup pa ga ne kupujem.	1	,4
	Ukupno	244	100,0
Nije	Odgovoreno	137	
Ukupno		381	

U trećem upitu od ispitanika se tražilo da napišu svoje prijedloge za lektirne knjige. Pitanje je bilo otvorenog tipa i mogli su dopisati imena autora, naslove knjiga, vrstu literature, sve što bi voljeli čitati. Odgovor je prikazan tablično i vidi Tablicu 5.

Tablica 5. Prijedlozi za lektire

	Broj učenika	Postotak
100 godina samoće (Gabriel Garcia Marquez)	2	0,5
A planine su odjekivale (Khaled Hosseini)	1	0,3
Agatha Christie	2	0,5
Alan Ford	1	0,3
Ana Karenjina (L. Tolstoj)	5	1,3
Biblija	1	0,3
Biografije	8	2,1
Crni mačak (E. A. Poe)	4	1,0

Dan Brown	5	1,3
Derviš i smrt (Meša Selimović)	2	0,5
Djevojka u vlaku (Paula Hawkins)	1	0,3
Dnevnik Anne Frank	4	1,0
F. M. Dostojevski	11	2,9
Franz Kafka	2	0,5
Gonič zmajeva (Khaled Hosseini)	1	0,3
Gospodar prstenova (J. R. R. Tolkien)	4	1,0
Grof Monte Kristo (Alexandre Dumas)	1	0,3
Guide to aesthetics (Jeff Seid)	2	0,5
Hamlet (W. Shakespeare)	1	0,3
Harry Potter (J. K. Rowling)	21	5,5
Hobit (J. R. R. Tolkien)	2	0,5
Igre prijestolja (George R. R. Martin)	3	0,8
Iskorijenjena (Naomi Novik)	1	0,3
Ivo Andrić	8	2,1
Izgubljena kći (Jeffrey Archer)	1	0,3
J.J. Abrams	1	0,3
Joe Dispenza	1	0,3

Kada je Nietzsche plakao (Irvin D. Yalom)	1	0,3
Kada pobijedi ljubav (Maja Brajko-Livaković)	3	0,8
Kako smo lomili noge (Miro Gavran)	1	0,3
Kapital (Karl Marx)	3	0,8
Knjige prema istinitom događaju	1	0,3
Koliba (William P. Young)	1	0,3
Kradljivica knjiga (Markus Zusak)	2	0,5
Krik i bijes (William Faulkner)	2	0,5
Krive su zvijezde (John Green)	1	0,3
Kur'an	1	0,3
Lektire s manjim brojem stranica	4	1,0
Lolita (Vladimir Nabokov)	2	0,5
Lovac na zmajeve (Khaled Hosseini)	1	0,3
Lovac u žitu (J. D. Salinger)	3	0,8
Ljubav u doba kokaina (Simonida Milojković)	3	0,8
Mali princ (Antoine de Saint-Exupery)	3	0,8

Med i mlijeko (Rupi Kaur)	2	0,5
Mi djeca s kolodvora Zoo (Christiane F.)	4	1,0
Mislim da bi svaki učenik trebao izabrati jednu knjigu koja nije na popisu i predstaviti je razredu	5	1,3
Moderna poezija	1	0,3
Moj potpis (Kija Kockar)	1	0,3
Moja borba (Adolf Hitler)	1	0,3
Na posebna te mjesta vodim (Jennifer Niven)	1	0,3
Ne čitam knjige	6	1,6
Nemam prijedloge	110	28,9
Nora Roberts	1	0,3
O ljubavi (A. B. Stendal)	1	0,3
Oscar Wilde	1	0,3
P.S. Volim te (Cecilia Ahern)	1	0,3
Paulo Coelho	4	1,0
Ponos i predrasude (Jane Austen)	3	0,8
Preživio sam Vukovar i Ovčaru (Vilim Karlović)	1	0,3
Prorok (Kahlil Gibran)	1	0,3

Različita (Veronica Roth)	1	0,3
Romeo i Julia (W. Shakespeare)	1	0,3
Sergej Jesenjin	4	1,0
Sivi vuk (Bijeg Adolfa Hitlera), (Simon Dunstan, Gerrard Williams)	1	0,3
Smanjiti mjesečni broj lektira	8	2,1
Starac i more (E. Hemingway)	1	0,3
Stephen King	2	0,5
Stepski vuk (Hermann Hesse)	1	0,3
Stripovi	1	0,3
Sumrak (Stephanie Meyer)	1	0,3
Thérèse Raquin (Emile Zola)	1	0,3
Trenutni popis lektira mi je zanimljiv i ne bih ništa mijenjao/la.	17	4,5
Tvrđava (Meša Selimović)	4	1,0
Ubiti pticu rugalicu (Harper Lee)	2	0,5
Uliks (James Joyce)	2	0,5
Veliki Gatsby (F. Scott Fitzgerald)	1	0,3
Više antičkih djela	1	0,3

Više avanturističkih djela (Jules Verne, Mark Twain)	5	1,3
Više bajki	1	0,3
Više djela ruskih autora	2	0,5
Više domaćih autora	2	0,5
Više kriminalističkih romana	1	0,3
Više lektira koje su na popisu za državnu maturu	5	1,3
Više povijesnih knjiga	1	0,3
Više romana	4	1,0
Više znanstvene fantastike	3	0,8
Zajedno sami (Marko Šelić)	1	0,3
Zanimljivije i suvremenije knjige	34	8,9
Zašto baš ja (Eugenie Engel)	1	0,3
Ukupno	381	100,0

U četvrtom i petom upitu tražilo se od ispitanika da dopišu ostale primjedbe na gradivo, izvedbu nastave, udžbenike, čitanke, izvore učenja te da napišu svoje komentare i prijedloge za unaprjeđenje nastave hrvatskoga jezika. Primjedbe su vidljive u Tablici 6, a komentari i prijedlozi u Tablici 7.

Tablica 6. *Ostale primjedbe na gradivo, izvedbu nastave, udžbenike, čitanke i izvore učenja*

	Broj učenika	Postotak
--	--------------	----------

Nemam primjedbe.	84	36,1
Previše nagomilavanja gradiva i učenja napamet.	58	24,9
Pri interpretaciji djela bi trebali dopustiti da učenici iznesu svoje mišljenje.	13	5,6
Učimo premalo jezika.	13	5,6
Nastava je jako dosadna i monotona.	32	13,7
Gradivo previše obrađujemo samostalno.	7	3,0
Udžbenici i čitanke su jako stari, iskopirani. Većini nedostaju stranice.	9	3,9
Nemogućnost ispravljanja negativnih ocjena.	4	1,7
Premalo interakcije s učenicima.	12	5,2
Mislim da bi se nastava trebala izvoditi jedan tjedan na latinici, drugi na ćirilici.	1	0,4
Ukupno	233	100,0
Nije odgovoreno	148	
Ukupno	381	

Tablica 7. Komentari i prijedlozi za unaprjeđenje nastave hrvatskoga jezika

	Broj učenika	Postotak
Nemam prijedloge.	28	9,7
Želimo zanimljiviju nastavu s različitim metodama učenja i boljom motivacijom.	20	6,9
Želimo bolji odnos između profesora i učenika.	16	5,5
Smanjiti književnost, dodati više jezika.	11	3,8
Više filmova, debata, rada u grupama, iznošenja vlastitog mišljenja.	113	39,0
Prelaziti gradivo sporije. Ovako je prebrzo, dosta toga nam ostane nejasno.	4	1,4
Poticati na čitanje djela hrvatskih autora iz bliže prošlosti.	9	3,1
Više pripreme za državnu maturu.	4	1,4
Nema potrebe za unaprjeđenjem. Sve mi je dobro.	15	5,2
Više eseja, vježbanja govora, usmenog i pismenog izražavanja.	20	6,9
Drugi profesor / profesorica	20	6,9

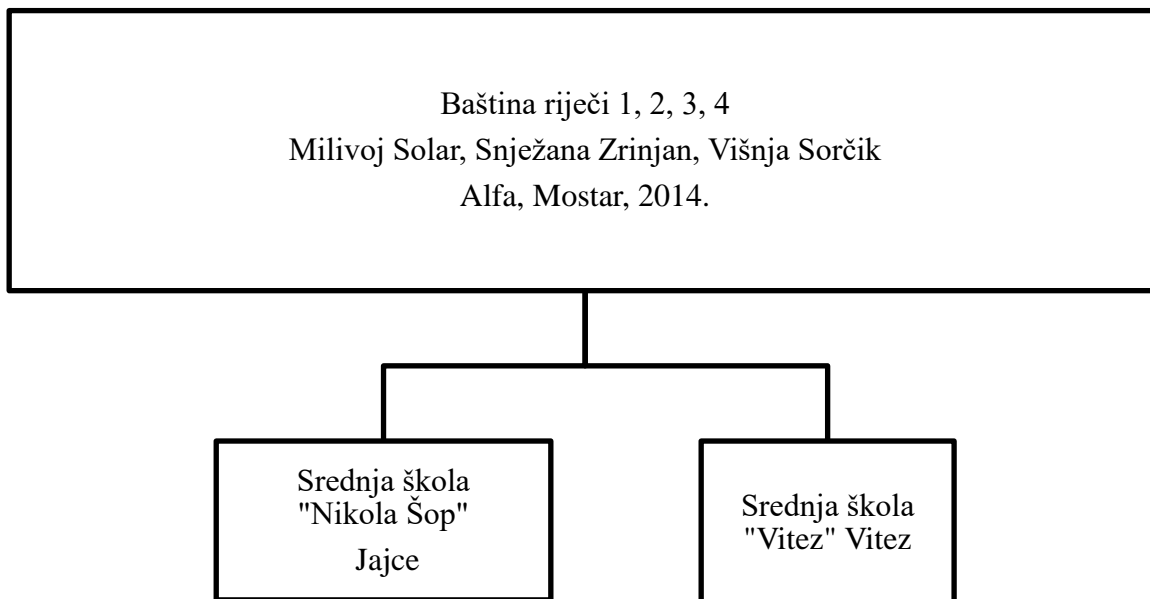
Smanjiti broj sati i opseg gradiva.	19	6,6
Više kratkih provjera znanja.	4	1,4
Manje diktiranja.	2	0,7
Povećati broj sati.	3	1,0
Bolje i kvalitetnije čitanke i udžbenici.	1	0,3
Hrvatski jezik bi trebao biti izborni predmet.	1	0,3
Ukupno	290	100,0
Nije odgovoreno	91	
Ukupno	381	

Dio istraživanja odnosi se i na udžbenike i čitanke koje učenici koriste. Gimnazije ne moraju izvoditi nastavu prema istim čitankama i udžbenicima, jer škole, kako u Republici Hrvatskoj, tako i u Bosni i Hercegovini, imaju slobodu odabira udžbenika. Naime, zakonski je regulirano da svaka škola treba dobiti popis odobrenih udžbenika prema kojemu odabiru udžbenike i čitanke za određenu školsku godinu. Prema tome, očekivano je bilo da i u Bosni i Hercegovini postoji zakonski određen popis odobrenih udžbenika, da nadležno ministarstvo i uprava dostavljaju taj popis nastavnicima koji bi onda odabrali one koje smatraju najboljima. Istraživanje je pokazalo kako učenici rade prema različitim čitankama i udžbenicima kao što je bilo i očekivano, s nekoliko napomena. Prvenstveno, zakonski je određeno da nadležno ministarstvo obrazovanja mora dostaviti popis odobrenih udžbenika, no u praksi se pokazalo da to nije slučaj. Sve gimnazije, osim gimnazije u Vitezu, ne dobivaju popis odobrenih udžbenika, već se nastava izvodi prema praksi „naslijedi čitanku i udžbenik“. Drugim riječima, godinama se radi prema istim knjigama, koje se samo prenose s učenika na učenika i koje su najčešće kopirane. Razlike u izvođenju nastave nisu samo u državnim školama i katoličkom školskom centru, već i od škole do škole. Također, važno je napomenuti kako nakladnik knjiga mora biti nakladna kuća iz Bosne i Hercegovine. Odnosno, ne mogu se

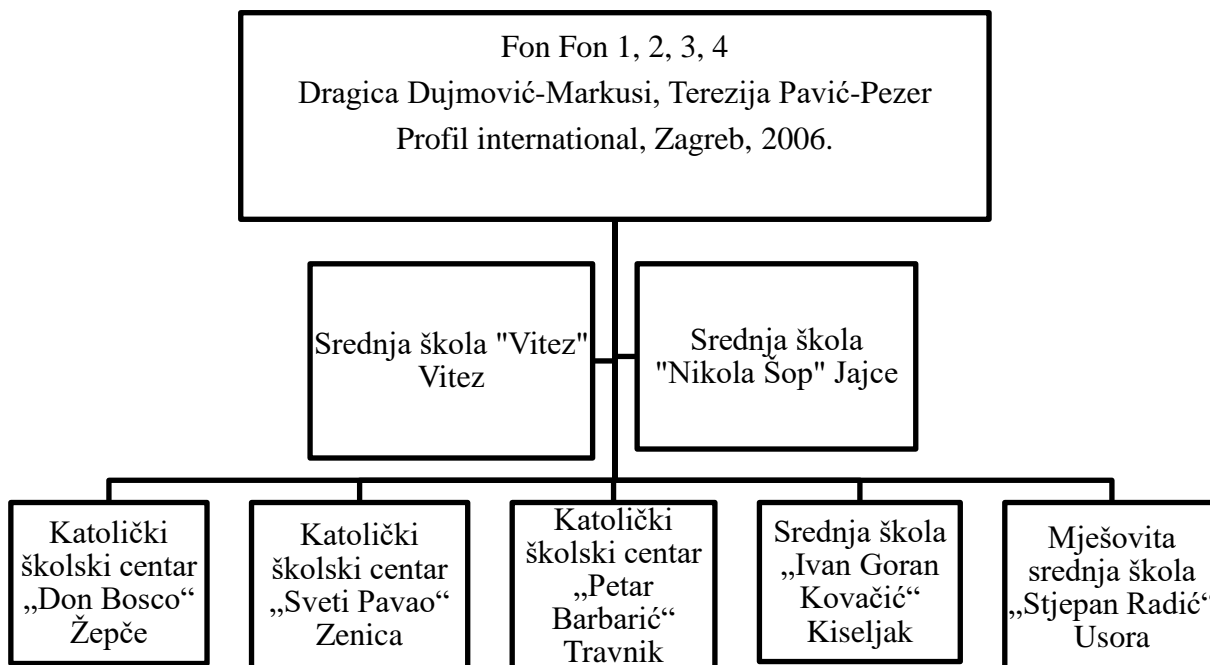
koristiti udžbenici i čitanke iz Republike Hrvatske. Nadalje, učenici u svim gimnazijama aktivno koriste samo čitanke, dok udžbenike za jezik ne moraju kupovati, iz njih ne moraju učiti te jezik najčešće usvajaju usmenom riječju nastavnika u frontalnoj nastavi. Ipak, službeno postoje udžbenici preporučeni za učenje. Popis škola i udžbenika prikazan je tablično, a ispod svake tablice nalaze se komentari dobiveni iz razgovora s nastavnicima.

Nastavnici su u intervjuu ove čitanke okarakterizirali kao suhoparne i preopširne. Kao glavne nedostatke navode loše ilustracije, previše tekstova o povijesti i nimalo smjernica za učenike. Također, osvrnuli su se i na to da čitanke sadrže priličan broj pravopisnih pogrešaka, kao i na to da učenicima nije lako učiti iz kopiranih knjiga (to su također naveli i učenici kao jednu od najvećih mana čitanke). Razlog za kopiranje je taj što se čitanka više ne tiska nova, pa su učenici prisiljeni praviti preslike i učiti na taj način.

Nastavnici koji koriste ove čitanke imali su pozitivne stavove prema čitankama. Opisali su ih kao čitanke s dobrim smjernicama, kvalitetnim upitima, dobrim zadacima za samostalni rad i načelno su bili jako zadovoljni.

U razgovorima o udžbenicima za jezik, nastavnici su bili prilično suzdržani. Nisu izdvajali nedostatke, bili su prilično zadovoljni s naglaskom da uvijek može bolje. S obzirom na to da

učenici ne koriste i ne kupuju udžbenike za jezik, ovakav odgovor bio je i očekivan. Također, naglasili su kako koriste više različitih priručnika, gramatika i udžbenika kako bi se pripremili za nastavu jezika.

Ono što su nastavnici najviše naglasili je nedovoljna briga za izvedbu nastave. Smatraju da bi uvjeti trebali i mogli biti puno bolji, da bi nadležno ministarstvo pa i sama država trebala brinuti više i o nastavi i o učenicima. Kritizirali su politiku udžbenika i čitanki, posebno onih koje više ne izlaze nove u nakladi nego se moraju kopirati. Rekli su i da je poražavajuće to što se ovakvo stanje u izvedbi nastave godinama zanemaruje.

5. RASPRAVA

U ovom dijelu sagledat će se i prokomentirati rezultati istraživanja s obzirom na svrhu i cilj diplomskoga rada. Hipoteze će se sagledati redoslijedom kojim su postavljene da bi izlaganje i praćenje bilo jasnije i preglednije. Provedeno istraživanje imalo je za cilj istražiti prema kojim nastavnim planovima i programima nastavu izvode gimnazije u Srednjoj Bosni koje nastavu održavaju na hrvatskom jeziku, iz kojih udžbenika i čitanki uče učenici koji pohađaju te gimnazije i koji su stavovi učenika prema nastavi hrvatskoga jezika. Kao očekivani rezultati postavljene su tri hipoteze:

H1: Na području srednje Bosne sve gimnazije izvode nastavu po jednom planu i programu.

H2: Učenici uče iz različitih čitanki i udžbenika.

H3: Učenici će imati pozitivne stavove o nastavi hrvatskoga jezika.

U nastavku ćemo vidjeti jesu li hipoteze potvrđene ili odbačene.

H1: Na području Srednje Bosne sve gimnazije izvode nastavu po jednom planu i programu.

Očekivanja u sklopu prve hipoteze bila su da je u Srednjoj Bosni zakonski određeno prema kojem nastavnom planu i programu škole rade na razini države. Također, očekivano je bilo kako bi učenici jedne države trebali učiti i nastavnici raditi prema jednom nastavnom planu i programu, naravno odnoseći se pri tome samo na opće gimnazije koje nastavu izvode na hrvatskom jeziku.

Navedena hipoteza provjeravala se odlaskom u sve gimnazije koje su uključene u ovaj diplomski rad te proučavajući zakone Bosne i Hercegovine i uspoređujući nastavne planove i programe.

Istraživanje je pokazalo kako u Bosni i Hercegovini ne postoji zakon na razini države koji bi definirao nastavni plan i program, te da se svi zakoni donose samo na razini određenog kantona/županije s iznimkom da Katolički školski centar ima zakonsko pravo na izvedbu nastave prema drugom planu i programu bez obzira na to u kojem se kantonu/županiji nalazi. Drugim riječima, to znači da učenici u Travniku i učenici u Žepču ne rade prema jednom planu i programu i ne uče jednako gradivo, konkretno iz nastavnog predmeta Hrvatski jezik. Hipoteza je odbačena.

H2: Učenici uče iz različitih čitanki i udžbenika.

Očekivanja u sklopu druge hipoteze bila su da gimnazije ne moraju nužno raditi prema istim čitankama i udžbenicima, te se navedena hipoteza provjeravala također odlaskom u sve gimnazije i razgovorom s nastavnicima Hrvatskoga jezika.

S obzirom na to da je istraživanje pokazalo kako gimnazije rade po različitim čitankama i udžbenicima, dobivenim rezultatima, hipoteza je potvrđena.

H3: Učenici će imati pozitivne stavove o nastavi hrvatskoga jezika.

Očekivanja u sklopu treće hipoteze su bila da će učenici imati pozitivne stavove i mišljenja o nastavi i nastavnom predmetu. Ova hipoteza provjeravala se anketnim upitnikom u kojem je sudjelovao 381 učenik.

U pitanjima o nastavnom predmetu, učenici su većim dijelom izjavili kako im je nastavni predmet zanimljiv te kako nastava hrvatskoga jezika razvija njihove govorne vještine, doprinosi njihovom općem obrazovanju i razvoju kritičkoga mišljenja te razumijevanju kulture uopće. Također, većina učenika je rekla kako nastavni predmet Hrvatski jezik mora ostati neizostavan dio nastave u srednjoj školi i kako će im poznavanje hrvatskoga jezika i književnosti biti važno u budućem poslu. Tri pitanja u kojima su bili indiferentni ili nisu pokazali jasan stav, bila su za povećanje broja sati te uolikoj mjeri se raduju odlasku na nastavu i koliko ih to veseli.

U pitanjima o nastavnom gradivu i izvedbi stavovi su podijeljeni. Složili su se da im nastavnici objasne što će i kako učiti te da redovito provjeravaju njihovo znanje i da im

objašnjavaju gradivo koje trebaju usvojiti. Također, nemaju posebnu potrebu za instrukcijama ili dodatnom nastavom nakon škole i drže da su im sati lektire jako korisni. No, istaknuli su i neke nedostatke nastave. Složili su se u tome da im je gradivo preopširno, nepovezano i ispunjeno suvišnim podacima. Izrazili su želju da veći broj sati bude posvećen jeziku, vježbanju govora, pisanju eseja, sastava i priča. Knjige za lektiru drže preopširnima, a indiferentni su prema zanimljivosti gradiva.

U pitanjima o izvorima učenja i znanja, rekli su kako najčešće uče iz svojih bilježnica, ali da su im čitanke i udžbenici također potrebni za učenje. Sadržaj knjiga smatraju preopširnim i teškim. Također, nastavu su okarakterizirali kao monotonu i većim dijelom frontalnu, priželjkujući veći broj različitih izvora učenja i znanja kao što su filmovi, prezentacije, samostalni radovi, timski i individualni rad. Većina učenika priznaje da ne uči preko računalne mreže, ali preuzimaju kratke sadržaje lektira. Čitanke su podijeljeno okarakterizirali kao zanimljive s dobrim odabirom djela te s druge strane kao preopširne, nerazumljive i iskopirane. Razlog tomu je loša financijska situacija, odnosno, učenici nemaju novac kako bi kupili nove čitanke, već ih preslikavaju i iz tih preslika uče. Također, Školska knjiga više ne tiska nove primjerke, pa su na preslikavanje i primorani. Većina učenika je označila da nema mišljenje o udžbeniku, što je razumljivo jer im nije obvezan na nastavi, no neki su ga okarakterizirali kao dobar s dosta smjernica za ponavljanje i zadataka, ali i kao iskopiran i nejasan s nedostatkom primjera za pružene teoretske tvrdnje.

Za sam nastavni predmet učenici imaju u većini pozitivne stavove i svjesni su važnosti i korisnosti učenja materinskog jezika. Negativni stavovi izraženi su u odabiru čitanki te u samoj izvedbi nastavnog predmeta. S obzirom na to da se istraživanje odnosi na stavove i nastavnoga predmeta i na izvedbu nastave, hipoteza je odbačena.

6. ZAKLJUČAK

Tolerancija, multikulturalnost, multinacionalnost, poštivanje različitosti, osiguravanje jednakih izgleda svakom učeniku i pružanje mogućnosti obrazovanja na vlastitome jeziku predstavljaju temelj školstva Bosne i Hercegovine.

Potaknuta situacijom u Bosni i Hercegovini odlučila sam provesti ovo istraživanje. Rezultati su pokazali kako učenici rade prema različitim nastavnim planovima i programima (bez obzira na to što se sadržajno većim dijelom podudaraju), različitim čitankama i udžbenicima, te da su im i stavovi katkad podijeljeni. Usporedbom rezultata istraživanja o stavovima učenika uvidjela sam da nemaju negativne stavove o samom nastavnom predmetu koliko o izvedbi. U skladu s time, smatram, da su učenici vrlo dobro svjesni važnosti njihova materinskog jezika i učenja, ali isto tako su svjesni svih nedostataka i mana koje im trenutni sustav obrazovanja pruža.

Jezična situacija na određenom području uvijek i neosporno prati društveno-političko stanje. Stoga, veliko pitanje koje se nameće je, s obzirom na velike migracije hrvatskog stanovništva iz Bosne i Hercegovine, jako mali broj učenika u pojedinim mjestima, smanjenja broja škola, smanjenja stručnog kadra, koliko dugo će zapravo nastava hrvatskog jezika ostati ustavno i zakonsko pravo svakog djeteta u Bosni i Hercegovini? Bosna i Hercegovina kao multinacionalna zajednica triju naroda i triju ravnopravnih jezika mora, na svim razinama, čuvati sve nacionalne stečevine.

7. LITERATURA

Bevanda, Mladen. 2002. Nastava na hrvatskome jeziku – temeljno, neupitno i neotuđivo pravo hrvatskog naroda. U: *Hrvatski jezik u Bosni i Hercegovini – jučer i danas* –. Mostar: Sveučilište u Mostaru, Pedagoški fakultet, Institut za hrvatski jezik, književnost i povijest, 99-106

Boban, Vjekoslav – Brozović, Dalibor – Horvatić, Dubravko – Kordić, Zdravko – Laznibat, Velimir – Lisac, Josip – Lučić, Antun – Šimun, Musa – Pranjković, Ivo - Samardžija, Marko – Šego, Krešimir. 1999. Položaj i budućnost hrvatskoga jezika u Bosni i Hercegovini. *Osvit*, broj 2-3, Mostar. Okrugli stol.

Bežen, Ante. 2008. *Metodika, znanost o poučavanju nastavnog predmeta*. Zagreb: Profil.

Cohen, Louis–Manion, Keith, Lawrence–Morrison. 2007. *Metode istraživanja u obrazovanju*. Prijevod petog izdanja. Zagreb: Naklada Slap.

Milas, Goran. 2009. *Istraživačke metode u psihologiji i drugim društvenim znanostima*. Drugo izdanje. Zagreb: Naklada Slap.

Ministarstvo kulture i prosvjete. 1994. *Nastavni program za gimnazije*. Zagreb: Glasnik ministarstva kulture i prosvjete Republike Hrvatske.

Musa, Šimun. 2002. Povijesni pregled hrvatskog jezika u BiH, njegova sadašnjost i budućnost. U: *Hrvatski jezik u Bosni i Hercegovini – jučer i danas* –. Mostar: Sveučilište u Mostaru, Pedagoški fakultet, Institut za hrvatski jezik, književnost i povijest, 39-51.

Okvirni zakon o osnovnom i srednjem obrazovanju. 2003. Službeni glasnik Bosne i Hercegovine, broj 18/03.

Povjerenstvo za izradbu nastavnog plana i programa. 2010. *Nastavni plan i program za gimnaziju*. Sarajevo: Sustav katoličkih škola za Europu.

Povjerenstvo za nastavne planove i programe i udžbenike. 2013. *Nastavni plan i program na hrvatskome jeziku za gimnazije u Bosni i Hercegovini za Kanton Središnja Bosna*. Travnik: Ministarstvo obrazovanja, znanosti, kulture i športa, Travnik

Rosandić, Dragutin. 1986. *Metodika književnog odgoja i obrazovanja*. Zagreb: Školska knjiga.

Šipka, Milan. 2001. *Standardni jezik i nacionalni odnosi u Bosni i Hercegovini (1850 – 2000). Dokumenti*. Sarajevo: Institut za jezik u Sarajevu.

Težak, Stjepko. 1996. *Teorija i praksa nastave hrvatskog jezika 1*. Zagreb: Školska knjiga.

Ustav Federacije Bosne i Hercegovine. 1994. Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine, broj 1/94.

Zakon o srednjem školstvu. 2001. Službene novine Županije Središnja Bosna Srednjobosanskog kantona, broj 11.

Zakon o srednjoj školi. 2017. Službene novine Zeničko-dobojskog kantona, broj 9.

8. SAŽETAK

Tema rada je hrvatski jezik i književnost u hrvatskim gimnazijama na prostoru Srednje Bosne. U radu je razmotreno nekoliko ključnih problema. Prvi se odnosi na definiciju nastavnog predmeta i nastavnog plana i programa te na zakonske odredbe hrvatskog jezika u Bosni i Hercegovini, kao i na zakonske odredbe za izvođenje nastave na istom. Drugi donosi nastavne planove i programe prema kojima se radi na prostoru Srednje Bosne i njihovu međusobnu usporedbu odnoseći se pri tome na njihove razlike. Treći problem odnosi se na stavove učenika i nastavnika prema nastavnom predmetu, izvedbi nastave, čitankama i udžbenicima. Rad se osvrnuo na trenutnu situaciju u gimnazijskom obrazovanju na području srednje Bosne, istražujući pri tomu sve sastavnice koje jedan učenik prolazi u nastavi. Glavni dio rada zauzima istraživanje kojemu je bio cilj terenskim radom, intervjuom i anketnim upitnikom ispitati zakonske odrednice, nastavne planove i programe, izvedbu nastave te stavove među učenicima trećih i četvrtih razreda hrvatskih gimnazijama na srednjobosanskom području.

9. KLJUČNE RIJEČI:

-hrvatski jezik, nastava, Bosna i Hercegovina, Srednja Bosna, nastavni plan i program, zakoni, istraživanje, anketa, učenici

10.SUMMARY

This paper deals with Croatian language and literature in Croatian high schools on the Middle Bosnia territory. Since Bosnia and Herzegovina is a multinational and multicultural country, the question that popped out was: "How Croatian pupils learn the Croatian language in Middle Bosnia?" In order to answer that question, the author went to all Croatian high schools in that territory, checked the curriculums, interviewed the teachers and polled the students about their attitudes towards the teaching subject. Paper is divided mainly into three parts. First refers to the teaching subject and laws that define education in Bosnia and Herzegovina. Second part refers to the curriculums and their comparison regarding their differences. The third part brings out the results of the research and the debate about them. The aim of this paper was to explore and describe all terms of learning the Croatian language in Croatian high schools on the territory of Middle Bosnia.

11. KEY WORDS:

Croatian language, teaching subject, Bosnia and Herzegovina, Middle Bosnia, curriculum, laws, research, poll, interview, students

12. PRILOZI

1. Anketni listić

Anketni upitnik

Dragi učenici i učenice,

pred vama se nalazi anketni upitnik o procjeni nastave hrvatskoga jezika i književnosti namijenjen učenicima trećih i četvrtih razreda gimnazija. Cilj ovog anketnoga upitnika je ispitati kvalitetu nastavnog rada, stavove i mišljenja učenika, pohvale i primjedbe tijekom izvođenja nastavnih sadržaja. Sve tvrdnje odnose se isključivo na nastavu hrvatskoga jezika i književnosti. Ova anketa dio je istraživačkog dijela diplomskoga rada pod nazivom *Hrvatski jezik i književnost u hrvatskim gimnazijama na području srednje Bosne*.

Anketa je u potpunosti **anonimna** što znači da se ne potpisujete. Svi vaši odgovori su strogo povjerljivi i koristit će se isključivo kao skupina podataka za statističku obradu. S obzirom na to da tvrdnje u anketi odražavaju vaša mišljenja i da nema točnih i netočnih odgovora, molimo vas da odgovarate iskreno i da upitnik ispunite do samoga kraja.

UPUTE ZA ISPUNJAVANJE

Prvi dio ankete odnosi se na vaše osobne podatke. Točne odgovore zaokružite. Drugi dio ankete sastoji se od nekoliko poglavlja. Svako poglavlje odnosi se na određeni dio nastave hrvatskoga jezika i književnosti. Sastoji se od tvrdnji koje izražavaju vaše stavove i mišljenja. Na ta pitanja odgovarate zaokruživanjem brojeva od 1 do 5. Broj **1** znači **uopće se ne slažem**, broj **2** **ne slažem se**, broj **3** **niti se slažem niti se ne slažem**, broj **4** **slažem se**, broj **5** **u potpunosti se slažem**. Treći dio ankete sastoji se od pitanja otvorenog tipa, što znači da trebate slobodno i iskreno dopisati svoje odgovore. U slučaju nekih nejasnoća slobodno se obratite osobi koja provodi anketu. Anketa se ispunjava kemijskom olovkom.

Spol: Ž M	Razred: III IV Škola:	Prosječna ocjena: 1 2 3 4 5
---------------------	-----------------------------	--

Vrijeme provedeno u učenju:

- Uopće ne učim
- Do pola sata dnevno
- Od pola sata do jednoga sata dnevno
- Od jednoga do dva sata dnevno
- Više od tri sata dnevno

Zaokružite u kojoj mjeri se slažete sa sljedećim tvrdnjama.

I. NASTAVNI PREDMET

Uopće se ne slažem	Ne slažem se	Niti se slažem niti se ne slažem	Slažem se	U potpunosti se slažem
-----------------------	--------------	-------------------------------------	-----------	------------------------

Nastavni predmet mi je zanimljiv.	1	2	3	4	5
Hrvatski jezik mora i dalje ostati neizostavan dio nastave u srednjoj školi.	1	2	3	4	5
Bilo bi dobro kada bismo imali više sati hrvatskoga.	1	2	3	4	5
Veći dio gradiva bit će mi vrlo potreban u daljnjem školovanju i u životu općenito.	1	2	3	4	5
Rado idem na nastavu hrvatskoga.	1	2	3	4	5
Veseli me što u školi učimo hrvatski jezik i književnost.	1	2	3	4	5
Pohađanjem nastavnoga predmeta razvijamo govorne vještine.	1	2	3	4	5
Nastavni predmet doprinosi općem obrazovanju učenika.	1	2	3	4	5
Nastavni predmet doprinosi razvoju kritičkoga mišljenja.	1	2	3	4	5
Nastavni predmet hrvatski jezik pomaže mi u razumijevanju kulture uopće.	1	2	3	4	5
Učenje hrvatskoga i znanje o njemu utječe i na sve ostale predmete.	1	2	3	4	5
Poznavanje hrvatskoga jezika i književnosti bit će mi važno u budućem poslu.	1	2	3	4	5

II. NASTAVNO GRADIVO I IZVEDBA

Na početku nastavne godine nastavnici nam objasne što ćemo i kako učiti.	1	2	3	4	5
Većina sadržaja predmeta mi je zanimljiva.	1	2	3	4	5
Smatram da je sadržaj predmeta razumljiv i lagan.	1	2	3	4	5
Čini mi se da je gradivo nepovezano i ispunjeno suvišnim podacima.	1	2	3	4	5
Gradivo je preopširno.	1	2	3	4	5
Nastavno gradivo je dobro podijeljeno na jezik i književnost.	1	2	3	4	5
Učimo previše jezika.	1	2	3	4	5
Učimo previše književnosti.	1	2	3	4	5
Smatram da bismo trebali učiti više jezika.	1	2	3	4	5
Smatram da bismo trebali učiti više književnosti.	1	2	3	4	5
Smatram da bismo trebali više čitati i interpretirati književne tekstove.	1	2	3	4	5
Smatram da bismo trebali više vježbati govor.	1	2	3	4	5
Smatram da bismo trebali više pisati eseje, sastave, priče.	1	2	3	4	5
Smatram da bismo trebali imati više domaćih zadaća.	1	2	3	4	5
Sati lektire su jako korisni.	1	2	3	4	5
Imamo dovoljno sati lektire.	1	2	3	4	5
Knjige koje čitamo za lektiru su zanimljive.	1	2	3	4	5
Knjige za lektiru su preopširne.	1	2	3	4	5
Nastavnici ponovno objašnjavaju dijelove gradiva koje nismo usvojili.	1	2	3	4	5
Nastavno gradivo mi treba objasniti još netko osim nastavnika.	1	2	3	4	5
Za savladavanje gradiva potrebne su mi instrukcije.	1	2	3	4	5
Nastavnici redovito provjeravaju moje znanje.	1	2	3	4	5

III. IZVORI UČENJA/ZNANJA

Najčešće učim iz čitanke i udžbenika.	1	2	3	4	5
Najčešće učim iz svoje bilježnice.	1	2	3	4	5
Čitanka i udžbenik su mi potrebni za učenje.	1	2	3	4	5
Udžbenici koje koristimo su izrazito dobri i motiviraju me za učenje.	1	2	3	4	5
Udžbenici su dobro grafički opremljeni (slike, grafikoni...).	1	2	3	4	5
Tekst u udžbenicima mi je preopširan.	1	2	3	4	5

Pitanja i zadaci u udžbenicima su preteški.	1	2	3	4	5
Čitanka je razumljiva, jasna i motivira me za učenje.	1	2	3	4	5
Čitanka je dobro grafički opremljena.	1	2	3	4	5
Upiti u čitanci su teški.	1	2	3	4	5
Sadržaj čitanke je preopširan.	1	2	3	4	5
Na nastavi često učimo gledajući filmove i radeći prezentacije.	1	2	3	4	5
Na nastavi učimo samo iz udžbenika.	1	2	3	4	5
Na nastavi učimo samo pomoću govorne riječi nastavnika.	1	2	3	4	5
Trebamo više koristiti različite izvore učenja (računala, projektore...).	1	2	3	4	5
Na nastavi često radimo individualne zadatke.	1	2	3	4	5
Na nastavi često učimo timski, u skupinama.	1	2	3	4	5
Najčešće učim na internetu (tražim dodatne zadatke i interpretacije, preuzimam kratke sadržaje).	1	2	3	4	5
Smatram da je učenje pomoću računalne mreže lakše jer mi oduzima manje vremena.	1	2	3	4	5
S interneta najčešće preuzimam kratke sadržaje lektira.					
Ne učim pomoću podataka preuzetih s mreže jer smatram da nisu dovoljno pouzdani.	1	2	3	4	5

Najveća kvaliteta/slabost čitanke:

Najveća kvaliteta/slabost udžbenika:

Prijedlozi za lektire:

Ostale primjedbe na gradivo, izvedbu nastave, udžbenike, čitanke, izvore učenja:

Vaši komentari i prijedlozi za unaprjeđenje nastave hrvatskoga jezika:

HVALA NA SUDJELOVANJU!